

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1881.

23:e årgången

1:a häft.

Innehåll:

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

ORIGINALOMSLAG SAKNAS

1. Hemmets ord.

Forts. från 6:te häftet, 1880.

Husbondfolk och tjenare.

Vackra äro de gamla beteckningarna af husbondfolket som *husfader* och *husmoder*. Liksom de motsvarande italienska *padrone* och *padrona* («husfaderska») tala de om *patri*-arkaliska förhållanden, ej om tjänstehjonstadgar. Ännu äro hos en stor del af vårt folk *far* och *mor* de uttryck, med hvilka äfven tjenarne nämna familjens hufvudpersoner.

I de högre samhällslagren hafva emellertid dessa ord utträngts af tvänne andra, om hvilka vi här skola göra några anmärkningar: de ursprungligen utländska orden *herre* och *fru*.

Båda dessa ord hafva under medeltiden kommit till oss från Tyskland. *Herre*, som i det älsta tyska språket skrives *hêrîro*, betyder egentligen blott »den högre» och är en förhöjd grad af det vanliga tyska *hehr* »hög». Också en motsvarande superlativ form *herosto* med betydelsen af »furste», egentligen »den högste», finnes hos gamla författare.

Det ord, med hvilket flera romaniska folk och efter den normandiska eröfringens tid äfven engelsmännen beteckna *herre* är likaledes en ursprunglig komparativ. Italienarnes *signore*, spanjorernas *señor*, fransmännens trefaldigt gestaltade *seigneur*, *sieur* och *sire*, samt engelsmännens *sir* stamma alla från det latinska *senior* »äldre».

I franskan är *sieur* mest brukligt i sammansättningen *mon-sieur*. *Sire* har stigit så högt i rang att det endast gör tjänst som konungatitel. *Seigneur* och *monseigneur* hafva likaledes

en förnäm klang. Det senare säges endast till furstliga personer, till marskalkar af Frankrike och till höga prelater; det förra till och med till Gud. Som kyrklig titel har ordet *sira* med engelska religionslärare kommit också till vår nord; ännu i dag är det de isländska presternas vanliga benämning. Till betydelsen motsvarar detta *sira* också alldeles ordet *prest*, som är sammandraget af det grekiska *presbýteros* »äldre».

Liksom i franskan *mon-sieur, ma-dame, ma-demoiselle*, genom att ofta användas i tilltal, inkräktat på området för de enkla *sieur, dame, demoiselle*, så hafva äfven i holländskan på samma väg uppstått orden *myn-heer, me-vrouw, me-juffrouw*.

Den bestämda formen af ordet *herre* använda vi som beteckning af Gud. När det i vår bibelöfversättning stundom heter: *så säger Herren Herren*, skulle denna repetition af namnet mera väcka vår undran, om vi ej från barndomen blifvit förtrogna därmed. Uttrycket har en historia bakom sig. De hebreiska ord som öfversättas med »Herren Herren» äro *adonáj Jahvé*, hvilka egentligen betyda »herren Jehova». Men då judarne i senare tider tydde förbudet mot missbruket af Guds namn som ett förbud mot bruket, ersatte de, äfven vid bibel-läsningen, namnet *Jahvé* med *adonaj* »herre», och hela det omtalade hebreiska uttrycket, som i synnerhet ofta förekommer hos Hezekiel, kom härigenom att i deras mun låta som *adonaj adonaj*. Detta uttal och icke den skrifna texten hafva sedan alla äldre bibelöfversättningar återgifvit. Då man emellertid stundom i våra bibelupplagor ser trykt *HERren HERren*, vill det senare ordet med sina tre stora bokstäfver utmärka sig som öfversättning af det heliga namnet. Det förhållandet att namnet af oss vanligen uttalas *Jehová*, fast det rätteligen heter *Jahvé*, har också sin förklaring däri, att judarne genom att alltid ersätta namnet med ordet »Herre» efterhand alldeles glömde bort det rätta uttalet. Först 1500 år e. Kr. uppträder den felaktiga formen *Jehová*.

Sammansatt med *jung* »ung» ingår ordet *herre* äfven i ordet *junker*, hvilket ursprungligen hette *jung-herr* och är bildadt alldeles som *jung-fru*. Huru märkvärdigt det än kan förefalla oss, har äfven detta *junker* hos ett oss närstående folk blifvit en beteckning för gudomen. Lapparne upptogo ordet i sitt språk under formen *jonkar* och med betydelsen »adelsman», »förnäm person». Särskildt användes det om »landshöfdingen». Däraf bildade lapparne sedan uttrycket »*storjunkare*» som namn på sina gudar, de s. k. seitarne — ett naivt men betecknande uttryck af folkets vördnad för sin landshöfding. Han var i dess ögon blott genom ett ringa steg skild från gudomligheten. Ändelsen *-are*, som vi finna äfven i *kammar-junkare*, visar att man alldeles glömt bort sammanhanget med *herre*; då det tyska *Jäger* motsvarades af ett svenskt *jägare*, tykte man att det tyska *Junker* på svenska borde heta *junkare*. Man liksom anslöt det till ett verbum *junka*. Vi kunna här tala om en hyper-svensk analogi-bildning.

Ordet *jung-fru* vittnar om att ordet *fru* ej från början varit inskränkt till att utmärka en *gift* kvinna. *Fru* betydde fordom en kvinna af högre stånd, vare sig gift eller ogift; och samma betydelse kan det ännu i dag sägas hafva i Tyskland, det land hvarifrån vi fått ordet. Dess ursprungliga betydelse är »herrskarinna». Sitt motsvarande maskulinum har det i ett gammalt germaniskt *fraujan* »herre», med hvilket ett för oss nordbor välbekant ord sammanhänger: namnet på årsväxtens herre, guden *Frey*. Det nordiska feminina gudanamnet *Freja* är altså väsentligen samma ord som *fru*. *Husfru*, *hustru* heter också i gamla isländska skrifter *húsfreyja*. Omsatt i svenska ljud kommer gudinnans isländska namn snarast att antaga formen *Fröja*. För oss låter namnet med detta uttal mindre högstämmt än i sin isländska gestalt. Skälet är väl att vi känna det under förra århundradet vanliga uttalet *Fröja*, mest genom Bellmans poesi, där kärleksgudinnan icke just alltid är

Venus Urania, och »Fröjas hof» ej särskildt egnadt att utbilda »hus-frejor».

Den användning på det religiösa området som ordet *Freja* under hedna tiden egde, återtog ordet *fru* under katolicismens dagar. Vid sidan af »Vår Herre» ställes då »Vår Fru». Fransmännen kalla på samma sätt *Jungfru Maria* för *Notre-dame*. Liksom man i Paris eger en Notre-dame-kyrka, så har man i Sverge haft och har ännu åtskilliga Vårfru-kyrkor. Vårfrudagen, den 15 augusti, då jungfru Maria enligt den katolska legenden uppför till himlen, nämnes hos oss af folket ofta *Våfferdagen*, *Vaffer-dagen* och firas (i Västmanland) med *våffelätning*. Sin trogna motbild har denna misstydda sammandragning, då *vars* (vårs) *herra trä* (korset) blir till *vaserratre*: som betydande interjektion är detta uttryck alldeles likställt med *kors!*

Huru mycket lifligare och innerligare medeltidens religiösa intresse samlade sig kring himladrottningen än kring Herren Gud själf, intygas af språket, då det till hennes namn anknyter en hel skara benämningar på naturföremål, men däremot knappast något till Vår Herres. Vi hafva som blomsternamn *Jungfru Marie hand* (Orchis), *Jungfru Marie nycklar* (Primula), *Jungfru Marie barnmössa* (Splachnum) m. fl. *Jungfru Marie nyckelpiga* är ock ett välbekant namn på den lilla röda skalbagge med sju svarta prickar, som spelar en roll i barnens visor. I några fall har otvifvelaktigt den katolska *Frun* eller *Jungfrun* här blott tagit arf efter sin namne, den hedniska *Freja*.

Från *fru* som beteckning af himladrottningen till *frow* i den betydelse, ordet eger i Nord-Englands landsmål, är steget ännu längre än från *queen* till *quean*, om hvilka ord vi förut talat.

Vid sidan af *jungfru* hafva vi med mycket olika betydelse ordet *jumfru*: beteckningen på ett litet mått. Säkert äro dock de båda orden ursprungligen ett, och *jumfrun* har väl först varit namn på ett kärl, som företett någon likhet med den kjortelklädda kvinnofiguren. På denna väg har åtminstone ordet

jungfru fått den betydelse af »gatläggningsstamp», hvilken det eger ej blott hos oss utan ock i Danmark, såsom genom en af H. C. Andersens sagor är allbekant. Där stafvas också båda orden lika: *Jomfru*. Äfven tyskarne kalla en dylik stamp för *Jungfrau*, och fransmännen för *demoiselle*. Med *jumfru* som benämning på ett kärl kan man för öfrigt också jämföra det äfven hos oss använda franska namnet på en stor butelj: *dame-jeanne*, egentligen »fru Johanna» — ett namn som också har intresse genom den märkliga metamorfos det undergått i engelsmännens mun. De förvandla den hedervärda damen till en liten maskulin *demi-john* »half-Johan».

Fröken är lånadt från tyskan och skiljer sig från det bekanta *Fräulein* endast därigenom att *Frau* här antagit den nordtyska förminskande ändelsen *-ken* i stället för den syd-tyska *-lein*. Man kan altså öfversätta *fröken* med »en liten Freja». Hvem kan undra på att en så vacker titel sträfvar att uttränga ordet *mamsell*, som ej förmår uppvisa lika högättade språkliga anor? Annars är *mamsell*, eller i ursprungligare form *made-moiselle*, bildadt af *madame* alldeles som *fröken* af *fru*: genom tillägandet af en diminutivändelse, som här råkat bli längre än själfva stamordet *dam*, af hvilket i *ma-m-sell* endast *m* återstår.

Det egentliga skälet hvarför ordet *fröken* har en viss förnäm karaktär ligger emellertid ej i dess härledning, utan sammanhänger med kulturhistoriska förhållanden som gå tillbaka ända till medeltiden. Orsaken är att söka i vårt svenska riddarväsendes tyska härkomst. Titlarne *herr* och *fru* voro i Tyskland från början riddaren och hans maka förbehållna; inom de adliga familjerna utbildade sig också först titeln *fröken* som benämning på riddarens dotter. Så väl i Tyskland som i Skandinavien har detta senare ord längre än både *herre-* och *fru-*benämningen bibehållit sin gamla förnämliga klang. Ännu på 1600-talet gafs det som titel till furstliga prinsessor; ordet *prinsessa* fans då ännu ej i vårt språk. Själftva drottning Kristina

kallades *Fröken*. Under de två sista århundradena har det inträngande franska elementet i vårt språk mer och mer gjort sig gällande såsom intagande ett högre socialt trappsteg än tyskan: man jämföre de franska orden *lakej, hotell, salong, déjeuner* med de tyska *betjent, värdshus, förmak, frukost*. Men icke få tyska ord i vårt språk vittna ännu att tyskarne under en tidigare period af historien varit för oss det förnäma och belevade folket, efter hvars mönster de högre klasserna bildat sina seder och sitt tal. Utom själftva orden *förnäm* och *belevad* kunna vi erinra oss de likaledes från tyskan stammande *artig, höflig* och många andra. Till dessa sluter sig också ordet *fröken*, som bibehållit sin rang trots franskans bemödanden att ersätta det med sitt *mademoiselle, mamsell*, och som nu till och med ses undantränga detta.

Innan vi lemna ordet *fru* och dess stamsläktningar må ännu ordet *fruntimmer* med några ord omtalas. *Timmer*, som hos oss endast är »byggnadsvirke», har i det tyska *Zimmer* utvecklats betydelsen »timrad stuga», »boningsrum». *Frauenzimmer*, efter hvilket vårt *fruntimmer*, tidigare uttaladt *fruentimmer*, är bildadt, betyder egentligen »frustuga». Genom en naturlig betydelse-öfvergång användes ordet icke blott om själfva rummet utan ock om dess samlade invånarinnor. I denna kollektiva mening talar man ännu om »hofffruntimret» såsom sammanfattningen af hofdamerna. Ända in på 1700-talet kunde man säga *fruntimret*, där vi nu måste säga *fruntimren*. Så använder också Holberg ordet, då han talar om »de gamle Dage, da Fruentimmeret drak Koldskaal om Sommeren og spansk Viin om Vinteren». Slutligen har uttrycket kommit att användas om en enda kvinlig individ. Ordet är icke lyckligt bildadt och föga vackert, men kan numera svårligen undvaras såsom den feminina motsvarigheten till *karl*. Vårt *kvinn*a har liksom en viss ideal högtidlighet kring sig. Det hör ej till språkets skiljemynt: man vänder det i handen innan man ger

ut det. Ville man försöka bruka det i hvardagslag såsom fullständigt synonymt med *fruntimmer*, skulle sådant ofta förefalla affekteradt. Just tillvaron af det senare ordet är det som verkat att ordet *kvinna* kan ega sin högre adel. — Förr var likväl *fruntimmer* ett mera poetiskt ord än det nu är. Fru Nordenflycht har skrivit ett poem med titel »Fruentimrets försvar», som af Gyllenborg får det prosaiska berömmet att vara »ett evärdeligt vedermäle af hennes vidsträckta kunskaper». I våra dagar hade det likväl säkert af författarinnan blifvit kalladt »Kvinnans försvar». Anmärkningsvärdt är att Runeberg ännu 1857 skref verser »Till fruntimren» vid en teologie doktors promotion i Helsingfors. En yngre poet skulle svårligen valt en sådan öfverskrift.

Det engelska ordet för »husbonde» är *master*, hvaraf (eller af hvars äldre form *maistre*) titelordet *mister* uppkommit genom det hastigare uttal som titlar framför namn alltid erhålla. Femininum häraf, *mistress*, uttalas ofta framför namn *mississ*. En på barnsligt sätt stympad form af samma ord är flicktiteln *miss*, som ända intill förra århundradet blott sades om småflickor. I franskan hafva de sagda orden sina motsvarigheter i *maître* och *maitresse*, och alla stamma de ytterst från det latinska *magister*. En engelsk *miss* är altså etymologiskt sedt en »*magisterska*». — Äfven de nordiska språken hafva naturligtvis af samma *magister* bildat sitt *mäster*, som inom handverksklassen i viss mån ännu kan anses kvarhålla betydelsen »husbonde». Sin forna roll som den högre lärdomens titel har ordet nu hos oss utspelt, sedan det blifvit ersatt af *doktor*. Endast i en sammansättning dröjer den gamla höglärda betydelsen ännu kvar, ehuru starkt reducerad: i ordet *skolmästare*. Att förtälja historien om ordet *magister* vore att skriva ett viktigt kapitel ur västerlandets bildningshäfder. Vi våga ej nu inlåta oss härpå.

Från de latinska orden *dominus*, *domina* stamma många romaniska uttryck för herre och fru. Maskulinformen hafva vi i det spanska *don*: Don Quijote, Don Juan, Don Carlos o. s. v.

Liksom det engelska *sir* står det endast framför dopnamn, aldrig framför familjenamn. — Det italienska *domino* är hos oss brukligt i två betydelser: dels som namn på en viss maskeraddrägt, dels som namn på ett sällskapsspel med brickor. Då latinets var kyrkans språk, blef *dominus* en titel särskildt för de andlige; i Holland är vokativformen *domine* ännu presternas benämning. Efterhand sade man i Italien *domino* äfven som beteckning af den mörka kåpa, hvilken de andlige drogo öfver hufvudet. På denna väg har slutligen ordet hunnit till betydelsen af en maskeraddrägt. Mera tvifvelaktig är uppkomsten af ordets andra betydelse. En tolkning, som ej är bättre, men ej håller sämre än de andra, ställer äfven den i sammanhang med prestdräkten: då brickorna i spelet gemenligen på ena sidan äro svarta, kunna de ju sägas vara ett slags »svartrockar». *Domherren*, den lilla sångfågel som danskarna kalla *dompap*, tyskarne *Dompfaff*, har på snarlikt sätt fått sitt namn af den svarta kalott han bär på sitt hufvud. För öfrigt har hans namn intet att göra med *dominus*: det är liksom ordet *domprost* bildadt af *dôme*, egentligen »hus», sedan specielt »Guds hus».

Af *domina*, *domna* kommer det spanska *dueña*, välbekant i betydelsen af »sällskapsdam», »förkläde»; vidare äfven det italienska *donna* och det franska *dame*. Italienskans *madonna* motsvarar till sin sammansättning helt och hållet det franska *madame*, ehuru betydelsen blifvit en annan: den som fransmännen uttrycka med det nyss omtalade *Notre-dame*. I svenskan har *madam* ännu mer aflägsnat sig från det italienska ordets höga betydelse. För öfrigt har ordet *madonna* äfven hos italienarne fordom haft en verldslig användning. Det sammansdrogs då stundom till *monna* och i denna form är ordet känt genom Lionardo da Vinci's verldsberömda porträtt af *Monna Lisa*.

Då vi med ett italienskt uttryck kalla den första sångerskan eller skådespelerskan vid en teater för *prima donna*, är detta ett af språkets många vittnesbörd om det stora inflytande, Italien

öfvat på hela Europas musikaliska bildning. — Som en elakhet af språket ser det ut, då det italienska *bella donna*, hvilket rätteligen betyder »en vacker kvinna», blifvit namnet på en mycket giftig växt, hvilken på grund af sina verkningar hos danskarne kallas *Galnebær*, hos tyskarne *Tollkirschen*. Visserligen har dess saft äfven en användning i läkekonsten. Särskildt är det bekant att den verkar på ögonen så att deras pupiller i hög grad utvidgas; och här kunde man må hända vilja söka en beröringspunkt mellan namnets ursprungliga och dess härledda betydelse. Den enda förklaring på ordet, vi sett uppgifvas, är emellertid mindre artig: den innehåller, att växten blifvit så nämnd, därför att den af italienarne skulle användas att bereda smink till fula damers förskönande. Äfven denna tydning är emellertid långsökt. Enkelt kommer man från saken genom att jämföra ett sådant blomsternamn som vårt »jungfrun i det gröna» eller de provinsiella örtnamnen på *-kullor*: *färgkullor* (*Anthemis*) m. fl. En *kulla* är ju egentligen en flicka. Man har så många gånger jämfört en vacker flicka med en blomma, att den omvända jämförelsen af en blomma med en flicka väl bör kunna tillstädjas. Franskan bekräftar denna förklaring, ty oberoende af italienskan har den åt en annan växt (*Atriplex hortensis*, Trädgårdsmollan) gifvit namnen *belle-dame* och *bonne-dame*.

I engelskan betyder *beldam* numera »käring». Äfven här skulle man kunna misstänka språket för persifflage och gyckel. Det vore dock utan grund. Saken är blott att liksom vackra och älskvärda ungmör påstås med tiden stundom kunna utveckla sig till fula och argsinta gummor, så händer det äfven i språket, såsom vi redan erfarit, att det emellanåt går bakut för de vackra orden. *Beldam* var ännu under slutet af 1500-talet i England ett vänligt och artig tilltalsord, ungefär motsvarande vårt: »söta fru». Genom att företrädesvis brukas i vördnadsfullt samtal med äldre kvinnor fick det först senare sin nuvarande försmädliga betydelse.

Uttrycken för begreppet »tjenare» äro så mångfaldiga, att vi här endast kunna vidröra ett fåtal af dem. Äfven dessa ord gifva oss i sin betydelseutveckling en bild af det verkliga lifvets förhållanden. I lexikonet som i samhället kan drängen stundom tjena sig upp till herre, under det att omvänt husbonden kan få sluta med att göra tjenaressysslor.

I ordet *betjent* stå husbonden och tjenaren hvarandra så nära, att de i vissa trakter af vårt land blott skiljas genom en vokällängd, i andra heta fullkomligt lika. Det är herren, ej *betjenten*, som blir *betjent*. De två olika formerna förhålla sig till hvarandra ungefär som de båda betydelseorna af *drucken*, *erfaren*.

Ordet *dräng* betydde i gamla tiden ofta »tapper man», »kämpe»; *drängskap* är »manlighet», »hjaltemod». Hos oss har emellertid nu ordet blifvit till benämning på en tjenare af simp-laste slag; i Danmark betyder det »gosse».

Ett gammalt namn på tjenare är *skalk*, som nu både för oss och för tyskarne blifvit liktydigt med *skålm*. Sin ursprungliga betydelse röjer ordet i det tyska namnet *Gottschalk* — hvilket liksom arabernas *Abd-allah* egentligen betyder »Guds tjenare» — äfvensom i ordet *mar-skalk*, egentligen »häst-dräng», »stalldräng»: *mar* sammanhänger med vårt vulgära *märr* »sto». Att ordet *marskalk* haft ett så ringa ursprung intygas än i dag af det franska *maréchal*, användt i betydelsen »hofslagare». Omvänt visar samma franska *maréchal*, när det nyligen var den enda titel, franska republikens president skref framför sitt namn, huru högt en låg drängbenämning kan stiga. Man kan här erinra sig huru ordet *connétable* af *comes stabuli* (*comte d'étable*), egentligen »stallgrefve», å ena sidan steg till beteckning af Frankrikes fordom högsta militära värdighet, medan det å andra sidan hos oss står kvar som benämning för *konstapeln*.

Medeltidens *vasaller* voro ofta mäktiga furstar. Dock kommer ordet från ett låglatinskt *vassus* »tjenare», och har själf i

sin ordning gifvit upphof till ett *vassalettus*, hvares franska och engelska former *va(s)let*, *varlet* betyda »tjenare».

Minister var för romarne »tjenare»; i våra dagar äro ministrarne folkets främste män. Ordet är bildadt af *minus* »mindre» liksom *magister* »öfverhet», »magistrats-person» af *magis* »mera». Efter ordens nutida användning skulle man snarare vilja härleda *minister* af *magis* och *magister* af *minus*.

Det tyska *Knecht* »dräng» har i engelskan, där det skrives *knight*, betydelsen »riddare», »adelsman». Ordets svenska betydelse angifver att förmedligen mellan engelskans förnäma och tyskans låga betydelse är att söka på det militära området. I vårt från tyskan lånade *stöfvel-knekt* har ordet till och med sjunkit ned under mänsklighetslinjen. Man kan härmed jämföra engelsmannens *boot-jack*, egentligen »stöfvel-Jakob».

Det svenska *piga* är liksom *pojke* ett lån från finskan. Vi upptogo ordet redan under medeltiden. Det heter i sitt hemland *piika*, en form som trognare kvarstår i norrmännens *Pike*. Finnarne kunna stundom använda detta ord, liksom *pojke*, äfven om djur: *piikainen vasikka* »kvigkalf». Den betydelse af »tjensteflicka», som ordet nu vanligen eger i svenskan, är ej ursprunglig. Vårt bibelspråk känner den ännu icke. Om Jairi dotter heter det t. ex. »*pigan* är icke död, men hon sofver»; bibelkommissionens sista öfversättning har här *flicka*. I danskan — dit detta finska ord äfven nått — betyder *Pige* ännu blott »flicka».

Vän och Gäst

äro uttryck som ej kunna saknas i vår samling af hemmets ord. Luther räknar »goda vänner» till dagligt bröd, och Hávamál säger om den vänlöse, att han är »som den ensliga, vissnande tallen på skogsbacken, utan bark och utan barr». Enligt gammal nordisk uppfattning var »väsäll» det vackraste beröm, den högst skattade lycka, våra förfäder kände. Själfva sammansättningen med *säll* är i det hänseende talande.

Och som *vän* vuxit samman med *säll*, så har *gäst* hos de redan af Tacitus för gästfrihet prisade germanerna vuxit samman med *vän* till ordet *gästvän*, *Gastfreund*.

Annorlunda, synes det, tänkte Taciti egna romerska landsmän. Samma ord som hos oss heter och betyder *gäst*, fick hos dem rent af betydelsen *fiende*. Det latinska *hostis* är — med den förut omtalade regelbundna utväxlingen af germaniskt *g* mot romaniskt *h* — helt och hållet identiskt med vårt *gäst*. Cicero minnes ännu att hans förfäder med *hostis* menade icke en fiende utan en *peregrinus*, en främling. Naturligtvis bildas förmedligen mellan betydelseerna »gäst» och »fiende» just af detta äldre »främling». Äfven vi inlägga icke någon synnerligen vänskaplig mening i ordet *utböling*, som dock ursprungligen blott var *utbörding*, den utanför vår krets födde. Vi hafva därför icke rätt att döma romarnes gästfrihet efter deras senare användning af ordet *hostis*. Vi hafva det så mycket mindre, som romarne själfva genom sammansättning med just samma stam bildade sitt eget uttryck för gästvän *hospes*, *hospitis* — ett ord som ännu kvarstår i de romaniska språken, hos italienarne (hvilka enligt sin vana bortkasta *h*) under formen *ospite*, hos fransmännen under formen *hôte*, där cirkumflexen, liksom i *maitre*, antyder ett bortfallet *s*. I *hospitalité* »gästfrihet» är den latinska formen bättre bevarad. Af *hôte*, som sammanfattar de båda betydelseerna »gäst» och »värd», är åter bildadt *hôtel*, hvilket vi kunna öfversätta dels som *värds*-hus, dels som *gäst*-gifvaregård. Ordet *hospital* skiljersig från *hôtel* endast som en ålderdomligare språkform från en yngre, men har på ett melankoliskt sätt ändrat sin betydelse, och betecknar nu blott ett hem för dårar eller sjuklingar. Af den förkortade formen *spital* är till och med bildadt namnet på den svåraste af sjukdomar: *spetälskan*, egentligen »hospitals-sjukdomen».

Med samma bokstäfver, som vi använda för substantivet *vän*, skrifva vi äfven det på annat sätt uttalade adjektivet.

Orden äro också stamsläktingar. Till samma familj hör äfven själfva den romerska kärleks- och skönhetsgudinnans namn *Venus*. Altså en vacker ordgrupp, inrymmande blott uttryck för ömhet och fågring. Den intygar jämväl hur kort steget är från vänskap till kärlek, och understödjdes i detta hänseende af det franska *ami*, som på enahanda vis sammanhänger med *amor*, och af det tyska *Freund*, det engelsk *friend*, hvilka båda ord egentligen betyda »älskande» och höra till samma stam som vårt *fria*. Däremot finner ett gammalt elakt påstående om att »släkten är värst» intet stöd i språket, ty detta hänför till sistnämnda stam också vårt *frände* och identifierar så »vänner och fränder».

I ordet *ami* »ytterhalsduk» vill fantasien gärna se en bild af den halsomfamnande vännen. Dock är detta *ami* svårligen något annat än det franska *amiet* (uttaladt *ami*) — namnet på den invigda duk, hvilken den katolske presten vid messoffret hänger öfver axlarne.

Kärlek.

Med de sist behandlade uttrycken för »vän» hafva vi kommit in på gränserna af det område, med hvars behandling vi vilja afsluta denna serie af *household words*. Vi hafva sparat till sist det ena ord, som för hemmets verld har samma betydelse som orden *tyngdkraft* och *attraktion* för den verld, med hvars lagar astronomerna syssla — det ord, om hvilket Malmström säger:

»Kärleken dock är den som evigt knyter
Värliga band emellan trogna bröst.»

Det måste tyvärr erkännas, att vårt språk icke är synnerligen lyckligt i sitt sätt att benämna den sak, som framför alt annat borde hafva rätt till ett vackert och poetiskt namn.

Vi kunna om ordet *kärlek* först och främst säga detsamma som poeten i Holbergs »Barselstue» säger om namnet *Troels*: »det er et ulyksaligt og urimeligt Navn udi Poesien, thi der er

ikke et eneste Ord som rimer sig dertil». Visserligen har man försökt sig med »stormande passioners *härlek*», men örat och språkkänslan protestera båda mot detta rim. På 1600-talet var ordet *kärlek* i detta hänseende mera användbart: det accentuerades då ofta, såsom ännu understundom i folkvisorna och folkspråket, *kärlék*. På den tiden egde ordet åtminstone ett passande rim: *smek*, förutom de båda olycksbådande *blek* och *svek*, det hårda *ek*, och det mindre poetiska *stek*.

Vidare har ordets ändelse *lek* liksom en viss böjelse att framställa hela saken som ett gyckelspel. Låt vara att vissa slag af kärlek ej står högre på känslornas skala än att de kunna förtjena kallas *lek*, så är det dock onekligen både förtretligt och obilligt att denna ändelse *alltid* skall hänga vid ordet. Och om än Dalin låter »Den Lille Guden» i ett utfärdadt manifest tillägga sig titeln »Hertig öfver *Lek* och *Lust*» — om än Malmström skrivit versen:

» Att älska, älska, detta är lifvets lek»,

så hade dock redan hundra år före Dalins och två hundra år före Malmströms tid Rosenhane i en af sina sonetter till Venerid tvärtom framhållit, att

» Kiärlék är intet skiämt, han synes med os leka
Men leeken vändes snart i alfvar förr man veet».

Uttrycket *kär-lek* är äfven derigenom betänkligt att det så lätt för tanken öfver på *väder-lek* och hvad därtill hör: obeständighet, storm och väta m. m., som den, hvilken talar om kärlek hälst vill glömma. Redan den gamle Samuel Columbus hade af sitt svenska modersmål lockats till den anmärkningen att »Kärleek offta Värleek är».

Vidare är själfva klangen i ordet ej just särdeles vacker, såsom man kanske bäst förnimmer, om man ser det skrifvet efter sitt uttal: *tjärlek*. Tyskarnes *Liebe*, holländarnes *liefde* eller *minne* hafva en bra mycket vekare och ömmare klang. Till och med om ryssarnes *ljubóv'* gäller detsamma. Visserligen

låter dock *kärlek* för svenska öron bättre än finnarnes *rakkaus*, som genom de tanke-associationer det för oss framkallar, ljuder alt annat än vänligt. Äfven finnarne själfva, särskildt de som också tala svenska, hafva funnit sitt *rakkaus* illalåtande och sökt ersätta det med *lempi*, som likväl är ett mindre egentligt uttryck. Men liksom det förstnämnda finska ordet innehåller äfven vårt *kärlek* den »morrande» bokstafven — *litera canina*, såsom romarne kallade *r* — hvilken väl mindre än någonstades är på sin plats i ett ord med en sådan betydelse. Anmärkningsvärdt är dock att detta *r* möter såväl i romarnes eget *amor* som i grekernas *eros*.

Som en ytterligare besvärspunkt emot ordet *kärlek* kunna vi slutligen tillägga, att detta ord icke till sin stam är svenskt. Kärleken, som troligen hos alla andra folk har ett inhemskt namn, har hos oss måst utifrån hämta ett sådant — kanske från folk med hvilka vi legat i krig! Är då kärleken en sak, som vi och våra förfäder behöft lära af utlänningen, såsom vi af tyskarne lärt ordet *förliebt*, af fransmännen orden *amourett* och *kokett*?

Det gagnar efter alt det vi anført ej att neka därtill: ordet *kärlek* är ej ett sådant namn, som den vackra sak det benämner med fog kunde väntas bära. I brist på bättre tröst kunna vi påminna oss den här om någonsin tillämpliga vers, som Shakespeare lägger i Julias mun:

Hvad är ett namn! — Det som vi kalla *ros*
med annat namn dock samma doft oss ger.

Skola vi efter att så strängt hafva mönstrat de svaga sidorna hos ordet *kärlek*, dock inlåta oss något på detta, och likbetydande ords historia? Den erbjuder i alla händelser ett och annat af intresse.

Vi nämnde nyss att ordet *kär* är ett lånord i vårt språk. Det var ej ännu inkommet till Skandinavien på den tid, från hvilken Nordens äldsta skriftliga urkunder stamma: Eddan kän-

ner det icke. I stället för *kär* och *okär* hade man då andra uttryck; man ser dem t. ex. i Hávamáls råd till gästen att ej stanna för länge, ty

*Ljuf varder led,
om han länge sitter
på främmandes bänk.*

Redan på 1200-talet har emellertid ordet *kär* vunnit infödingsrätt i vårt land. I skrift träffas det, så vidt vi kunnat finna, tidigast i Alsnö-stadgan, det berömda dokument, genom hvilket »adliga frälset» hos oss infördes; Konung Magnus Ladulås talar där i förbigående om sin »*kyæra*» broder Bendigt (Bengt). Att ordet sammanhänger med det latinska *carus*, det franska *cher*, behöfver knappast påpekas; så mycket svårare är att säga på hvilken väg det kommit till oss och hvad som kunnat gifva anledning till upptagandet af ett så obehöfligt lån. Platt-tyskan, genom hvars förmedling annars nästan alla gamla romaniska ord i vårt språk blifvit införda, tyckes härvid ej hafva spelat någon roll, ty detta språk känner själf icke ordet *kär*. Lika litet finnes det i anglo-saxiskan.

Kanske skulle någon vilja rädda vårt språks ära genom att påstå det blott vara en tillfällighet att ordet *kär* ej blifvit anträffadt i de allra äldsta nordiska urkunderna: likheten med det latinska *carus* skulle bero ej på lån utan på ursprunglig släktskap, såsom ju förhållandet är t. ex. med likheten mellan vårt *moder* och romarnes *mater*. Ett dylikt försök strandar dock mot en ljudlag, som vi förut nämnt: ett latinskt *c* (franskt *ch*) motsvaras i inhemska nordiska ord ej af *k* utan af *h*: *cannabis* (det franska *chanvre*) blir hos oss till *hampa*. I själfva verket har sannolikt vårt språk en inhemsk släkting till det latinska *carus*. Vi igenkänna lätt denna släkting, hur lågt i dyn han än sjunkit, om vi dels ihågkomma den nämnda ljudlagen och dels minnas att ett latinskt långt *a* hos oss gärna motsvaras af *o* t. ex. i det nyssnämnda *mater* — *moder*. Från att beteckna

»kärlek» i allmänhet har ordet hos de germaniska folken kommit att nyttjas endast om den brottsliga kärlek, som i ett af Guds bud förbjudes. På alldeles omvänt sätt svarar mot det tyska oskyldiga ordet *Liebe* det brännmärkta latinska *libido*, hvaraf fransmännens *libidineux*.

Carus och *cher* hafva båda utom betydelsen »kär» äfven betydelsen »dyr». Det engelska *dear*, det tyska *theuer* och stundom vårt *dyr* medgifva samma dubbla användning. Af *dear* hafva engelsmännen bildat sitt *darling*, mot hvilket vårt språk ej kunnat ställa ett på samma sätt bildadt *kär-ling* (så mycket mindre som detta var den äldre formen för det af *karl* bildade *käring*); vi säga i stället *älskling*. Den italienska formen för *carus* är *caro*, hos oss bekant som — hundnamn.

Det *-lek*, hvilket slutar *kärlek*, är, såsom man lätt finner, icke att tyda som substantivet *lek*, utan samma ändelse som möter i *smälek*, *storlek*. Fordom var denna ändelse vanligare än nu; man sade då *ljuflek*, *dyrlek*, *sannlek*. Efterhand har den blifvit undanträngd af den likbetydande, från tyskan lånade ändelsen *-het*; vi säga nu *storhet* jämte *storlek*, med någon skillnad i betydelsen. I ordet *vitterlek* fattar man väl nu allmänt ändelsen *lek* såsom substantivet; från början betydde ordet dock »vitterhet», d. v. s. egenskapen att vara vitter.

Tyskarnes *Liebe*, engelsmännens *love*, ja, äfven ryssarnes *ljubóv'* och romarnes, såsom vi nämnt, till betydelsen mindre rena *libido* (bildadt liksom *cupido*) sammanhänga alla med vårt svenska *ljuf*. Äfven vi skulle väl gärna önskat att vårt språk bildat kärlekens namn från denna ordstam. Genom lån från tyskan hafva vi däraf de föga högstämda orden *liebhaber* och *förliebt*. Uttrycket *lif och lust*, som äfven är hämtadt från tyskan, heter där *Lieb' und Lust*. Det innehåller altså samma öfversättningsfel som då man ej sällan ser det danska *liflige Toner* återgifvet med »lifliga toner». Det danska *liflig* är tyskarnes *lieblich*, vårt *ljuflig*. Vårt *liflig* heter på danska *liveelig*.

Likheten mellan uttrycken för »lif» och »kärlek» har ofta kommit de tyska skalderna till pass, såsom då Thekla hos Schiller säger de ofta citerade orden:

»Hab' ich nicht geschlossen und geendet,
hab' ich nicht geliebet und gelebt?»

eller då det hos Goethe heter:

»Leben muss man und lieben; es endet Leben und Liebe.»

Underligt och grymt förefaller det att språket kunnat åt ett ord som betyder »kärlek» gifva betydelsen af »platt ingenting». Så är emellertid fallet i engelskan, där *love* genom att särskildt i spel sättas som motsats mot *penningar* fått nämnda bemärkelse. *For love* betyder både »af kärlek» och »för ingenting». Irländaren, känd för sina *bulls*, är mycket villig att bulta upp sin ovän *for love*. Guldets gudom, som så ofta ligger i strid med kärlekens, har väl svårligen uttänkt någon mera neslig hämd mot sin fiende än den som innebäres i denna tillintetgörande omgestaltning af hans namns betydelse. Skönhetens gudinnor, *Gratierna*, hafva rönt samma hårda behandling: *gratis* »för intet» är en böjningsform af *gratia*, och betyder först »af behag», »af gunst».

Hvarifrån kommer det hvardagliga men äfven i Svenska Akademiens ordförteckning upptagna uttrycket *klockarkärlek*?— Vi veta ingen bättre förklaring än att ställa ordet i sammanhang med den bekanta liknelsen »kär som en klockarkatt», hvilken äfven af Svenska Akademien erkännes såsom tillhörande vårt riksspråk. Kattorna hafva inom kärlekens historia gamla anor. Frejas vagn drogs enligt den gamla nordiska gudalärans berättelse af kattor. Dock hafva vi svårligen rätt att i klockarkatten se en prosaiserad gengångare af den nordiska kärleksgudinnans spann, ty äfven fransmännen, som ej känt myten om Freja, säga *amoureux comme un chat*. Kattsläktets erotiska temperament, liksom dessa djurs musikaliska anlag, har från gammalt och på skilda orter tilldragit sig folkets uppmärksamhet. Mera främ-

mande förefaller det oss, då den danske skalden Ewald — författare till »Kong Kristian stod ved højen Mast» — med en alldeles motsatt jämförelse säger sig före sitt tjugonde år hafva varit hundra gånger förälskad *som en råtta*; eller då fransmännen vid sidan af »kär som katt» hafva uttrycket *chaude comme une caille* »het som en vaktel».

Klockarkärlek borde enligt det sagda rätteligen hetat *klockarkattkärlek*, och man kan här med skäl fråga: hvar är katten? Dess försvinnande i den i fråga varande långa sammansättningen är emellertid ej utan språkliga analogier. Vi påminna om ordet *kornblå*, en färgbeteckning, som då man vet att kornet är gult och ej blått synes bra orimlig, men som vinner sin lätta förklaring, då man erfar att ordet är bildadt efter det tyska *kornblau* som själf är sammandraget af *Kornblumenblau*. *Kornblume* är, som bekant, tyskarnes namn på »blåklint».

Beträffande vår klockarkatt tillägga vi att han utan tvifvel ursprungligen är identisk med sydligare länders »klosterkatt». *Die Klosterkatze* är i tyska ordstäf ökad för sin efterhängsenhet, sin snikenhet och sitt goda hull. Och den som från Florens i Italien minnes San Lorenzo-klostrets gigantiskt stora skinande kattor, hvilka ogeneradt ströfva kring i den lika nämnda kyrkan och hvarken visa försyn för dess altaren eller för Michelangelos berömda konstverk — han skall intyga att klosterdietens inverkan på kattornas hull och moral är af alldeles samma slag, som den hvilken samma diet öfvar på kattornas patroners, munkarnes. »Frodig som en klosterkatt» har för öfrigt hos oss sin naturliga motsats i »fattig som en kyrkråtta».

Från kyrkohistorisk synpunkt har klockarkatten äfven däri-genom ett intresse, att den visar sig hafva följt med den religiösa utvecklingen. Efter katolicismens och klostrens upphäfvande hos oss öfvergiök äfven den till protestantismen. Den stannade dock, som vi se, fortfarande i ecklesiastikstaten.

Slutet i ett följande häfte.

2. Om kvinnans studier vid våra universitet.

Den gamle judakonungens ofta citerade ord, att intet är nytt under solen, finna altjämt inom alla områden sin bekräftelse. Intet är nytt under solen, inte ens att kvinnan studerar vid universiteten, ehuru detta nog af de fleste försmädare anses såsom en af de många företeelser, hvilka äro egendomliga för detta förderfvade århundrade. Vi höra nämligen talas om, att redan under antiken kvinnor åhörde filosofernas föreläsningar, ja, de funnos, hvilka såsom Hipparchia och Hypatia själfva föreläste. Under renaissancens tidehvarf synes det i Italien ej varit så sällspordt, att kvinnorna deltog i universitetsstudierna, Bologna räknade flere kvinnor bland sina hedersdoktorer, ja, det som kanske är mest förvånande, det talas om, att araberna i Spanien ej förmenade sina döttrar tillträde till universitetsundervisningen.

Alt detta oaktadt, bär dock kvinnans rätt att studera vid universitetet i vår tid en egen prägel, egen för vårt århundrade. Förut synes det antingen ha varit den enskilda kvinnan, som, i trots af förordningar och bruk och genom att bryta hvarje band, som fasthöll henne vid hennes kön, sökte mättnad för sitt kunskapsbegär, eller också var det enstaka försök att för kvinnan öppna vetenskapens värld, hvilka försök ej gärna kunde annat än misslyckas, då de stodo utan sammanhang med de ideer, som beherskade tiden. I vårt århundrade däremot ha universiteten öppnats för kvinnan till följd af de inom alla områden verkande frihetsideerna och särskildt till följd af den ideen, som allt mer och mer synes

genomtränga sinnena, att äfven kvinnan är människa och har såsom sådan rättigheter och pligter.

Nu kan ock kvinnan i de fleste land utan några oöfverstigliga hinder, om ock fördomar af många slag ännu hämmande kvarstå, erhålla all den mångfald af kunskaper, tiden erbjuder. Om hennes intelligens räcker till för det själfständiga forskandet, om äfven hon kan skapa sig ett vetenskapligt namn, en sak hvarpå mången ej utan skäl tvifflar, kan nu pröfvas, och en efterverld kan komma att fälla ett på erfarenheten stödt, och därför tillförlitligt, omdöme i denna omtvistade fråga. Vi kunna endast säga, försök, krafterna skola kanske ökas under arbetet, och skulle de ej göra detta, skulle århundradens erfarenhet visa, att kvinnan inom vetenskapens verld förblifver den emottagande, så är ej detta ett skäl för att hon ej bör studera med mannen. Huru många män blifva i verklig mening vetenskapsmän, och hvem skulle därför djärfvas att säga, att allas deras arbete vore fåfängt, hvilka ej nå den själfständiga forskningens område? Om någonsin gäller här, att det är de djupa lederna, som vinna seger — seger i framåtskridandets och bildningens tjänst.

Medvetet eller omedvetet var det i följd af dessa tidens kraf, som i vårt land för ett tiotal af år sedan tillåtelse gafs för kvinnan att studera vid rikets universitet. Några resultat, som äro värda att tala om, efter en så kort tid kunna ej gärna komma i fråga. Vi vilja endast se till i hvad utsträckning, man begagnat sig af denna tillåtelse, och hvilka fördelar och olägenheter, den visat sig medföra intill närvarande stund.

Tillåtelse att inskrifvas vid universiteten gafs åt kvinnan genom kongl. bref af den 3 Juni 1870, och att aflägga akademiska examina, med undantag af examina inom teologiska fakulteten samt juris licenciatexamen, genom kongl. bref af den 7 November 1873.

Sedan denna tid hafva omkring 30 kvinnor aflagt student-examen, de fleste i Stockholm och 16 i Wallinska skolan, den enda flickskola, som har demissionsrätt. Vi hafva varit i tillfälle att erhålla uppgifter angående 24 kvinliga studenter, och synes det af dessa, att medelåldern vid student-examens afläggande varit 19,6 år och att öfver hälften erhållit öfver lägsta betygsgraden. Då man betänker, huru ofta den kvinliga undervisningen under barndomen är försummad eller ytligt handledd, och att flere af dessa kvinnor först ett eller par år efter sedan de blifvit konfirmerade, beslutit sig för att fortsätta sina studier, så måste man anse, att resultatet utfallit ganska tillfredsställande.

Af dessa 24 kvinliga studenter ha endast tio låtit inskrifva sig vid universitetet, således har öfver hälften stannat vid studentexamen. Orsakerna till detta förhållande äro flerfaldiga. Först och främst anses student-examen af mången, och det med rätta, såsom en lämplig afslutning på skolstudierna, enär den för kvinnan liksom för mannen erbjuder ett mått af kunskaper, som passar för det allmänna lifvet. Dessutom gifver den ett betyg, tack vare hvilket den unga flickan kan erhålla en fördelaktig plats såsom lärarinna. Att student-examen användes såsom lärarinne-examen framgår däraf, att omkring hälften af de ofvan upptagna kvinliga studenterna omedelbart utgått såsom lärarinnor. Ekonomiska skäl förmå således mången ung flicka att stanna vid student-examen. Kanske kommer för en eller annan ännu ett skäl. Af obekantskap med lifvet vid universitetet öfverdrifva de i inbillningen de svårigheter, som kunna vara förknippade därmed, hvilka likväl, såsom vi längre fram skola se, hvarken äro så många eller så stora, som den utomstående ofta föreställer sig. Såsom det synes af det ofvan sagda, kan man nästan för den unga flickan tala om »studentvägen» liksom om det vore en lefnadsbana. Man fäster då ej några sorgliga bibegrepp vid

detta uttryck, som fallet blir, då detsamma användes på en man. Då är det talet om ett förspildt lif, här om en anspråkslös, men ofta nyttig verksamhet.

Inalles hafva 11 kvinliga studenter låtit inskrifva sig vid Upsala universitet. Af dessa 11 hafva endast 4 aflagt akademisk examen, däraf 3 inom den filosofiska och 1 inom den medicinska fakulteten. Några hafva slutat efter att endast uppehållit sig en eller par terminer vid universiteten. Orsakerna härtill hafva varit af flere slag, men att döma af åldersförhållandena synes det, som om den kvinliga studenten ej skulle hafva haft tillräcklig viljekraft och själfständighet i karaktären att fullfölja det en gång föresatta målet, då hon ankommit till universitetet vid alt för unga år. Att denna iakttagelse dock egentligen kommer att gälla de första kvinliga studenterna är mycket troligt. För hvarje år som går bör deras vistande vid universitetet blifva förenadt med mindre obehag och svårigheter. Härigenom skall antalet af dem, som stanna på halfva vägen, minskas, och universitetsstudierna utan olägenhet omedelbart kunna följa på student-examen.

Vi hafva vid dessa uppgifter fäst oss vid Upsala universitet liksom äfven det följande skall beröra lifvet vid detsamma. Orsaken är helt naturlig. Först i år har en kvinlig student låtit inskrifva sig vid Lunds universitet. Vi tro dock, att hvad som säges om det ena universitetet, i hufvudsak kommer också att gälla om det andra.

Innan vi öfvergå till några meddelanden angående de kvinliga studenternas lefnadssätt och svårigheter vid universitetet, vilja vi i korthet beröra de praktiska fördelar, de olika lefnadsbanor erbjuda, som genom universitetsexaminas afläggande öppnas för kvinnan.

Hvad först den medicinska banan angår, så har man så mycket ordat om de stora fördelar, som kvinliga läkare skulle tillskynda samhället, att i detta ämne är ej mycket att tillägga.

Man må endast önska, att arbetare måtte infinna sig på detta tacksamma fält. Det är dock alldeles klart, att denna väg medför svårigheter af helt annan art än hvarje annan, att för densamma fordras en sammanfattning af olikartade egenskaper, som endast kan komma få kvinnor till del. Lärokursen är lång och dyrbar, svårigheterna och obehagen vid dess genomgående oräkneliga och af alla slag, så att det för visso fordras, för att gå lyckligt i land därmed, ej blott ett godt hufvud och en stark hälsa utan äfven ett ej vanligt mått af viljekraft och kärlek till det valda lefnadskallet. Läkarekallet fordrar mycket af en man, än mera af en kvinna, ty af henne fordras det en ojämförligt större uppoffring af trefnad och lefnadsglädje; men så är det också det ädlaste af alla lefnadskall, i grund och botten ett af de mest kvinliga, som man kan tänka sig, ehuru detta för så många är obegripligt. Dessa glömma, att oftast bland folk, som lefva i naturtillståndet, likasom bland alla lands allmoge läkarekonsten skötes af »kloka gummor». Detta yrke har blifvit kvinnan fräntaget genom de stränga vetenskapliga fordringar, en framåtskriden civilisation sätter på dess utöfvare; men visar det sig nu, att kvinnan kan idka vetenskapliga studier, då finnes för henne intet hinder längre att egna sig åt denna lefnadsbana, ty erfarenheten är gammal och vidsträckt, att hon ofta besitter de andra behöfliga egenskaperna.

Om den juridiska banans fördelar och olägenheter för kvinnan är ej håller mycket att säga, ehuru af helt andra skäl. Här har man ännu ej ens kommit så långt, att man börjat på allvar afhandla desamma. Det är tillåtet taga juridiska examina med undantag af juris licentiatexamen, som ej kan afläggas förrän juris kandidaten suttit ting, och med denna tillåtelse får man väl nöja sig, åtminstone för det närvarande. De praktiska fördelarne af att taga juridiska examina äro ock för närvarande problematiska nog. Hvad embetsmannabanan

angår, så lär väl ingen förmena kvinnan att låta inskrifva sig såsom extra-ordinarie i verken, men denna lott är föga afundsvärd, och då hon ej kan tänka på befordran, så kan hon med långt större fördel vara renskrifverska. Ingen art af med allvar förvärfvade kunskaper blifver alldeles ofruktbar, således ej håller juridiska kunskaper, och man skulle kunna tänka sig fall, då en kvinna funne det lämpligt att egna sig åt juridiska studier, t. ex. om hon ägde en större förmögenhet, som hon önskade själf sköta, eller om hon egde afgjord håg för dessa studier, men, såsom förhållandena äro för närvarande, tro vi dock, att det juridiska området är det för kvinnan minst lämpliga och det sista, som hon kommer att beträda.

Långt mera lockande är den filosofiska fakulteten. För den, hvars håg ligger åt allvarliga studier, står det här fritt att inom hvilken vetenskap, man önskar, inhemta alt, som man har tid och förmåga till. Det är ett arbetsamt själfstudium, som erbjudes, underlättadt genom föreläsningar och, för de fleste naturvetenskaper, genom praktiska öfningar. Examen, om den är rätt ordnad, blir ett mål, hvarigenom åt studierna gifves en för de allra fleste väl behöflig begränsning, allvar och grundlighet. Att anordnandet af den filosofiska fakultetens examina ej varit sådant, att det i allmänhet tillfredsställt den studerande ungdomen, är en allmänt känd sak liksom att förordningar i en friare riktning utkommit. Om examensväsendet spelar en för stor roll, och om än mera frihet kunde fordras i de filosofiska studierna, är ej här platsen att afhandla. För kvinnan, som ej har så stora fordringar på frihet, är det ej några djupa skäl att klaga. Vare sig att hon vill aflägga examina eller ej, fins det inom detta område rika tillfällen till kunskapers förvärfvande, hvilka tillfällen ännu endast till en ringa del blifvit af henne begagnade. Examina äga dessutom ännu för kvinnan en betydelse, som de ej ha för mannen, de blifva ett prof på hennes förmåga,

ett tillfälle för henne att pröfva sina krafter, då hon här opartiskt ställes upp sida vid sida med den manlige studenten. Men det är ej blott för dylika ideela ändamål de filosofiska studierna och examina äga betydelse för kvinnan. Möjligen medföra den högre filosofiska examen, licenciaten, och disputationen för graden ringa praktiska fördelar, men den första af de filosofiska examina, kandidaten, äger däremot bestämdt en rent praktisk betydelse. Denna för lärare i de lägre klasserna lämpade examen synes oss såsom särdeles fördelaktig för kvinnor, som önska utbilda sig till lärarinnor och som vilja undervisa ej blott i de lägre klasserna utan äfven följa sina elever till skolans högre stadier. Examen kan afläggas på 2—4 år, och, om man nu antager, att studentexamen kräfvat 2 à 3 år utöfver den vanliga skoltiden, så skulle man genom ordnade studier under en tid af 4—7 år erhålla ett mått af kunskaper, som, om det är förenadt med naturliga anlag för lärarekallet, borde göra dess innehafvare till en duglig lärarinna, hvilken med långt större framgång än någon man kunde sköta lektionerna inom flickskolans högsta klasser. Både i England och Amerika har den åsigten ofta blifvit uttalad, att ingen har större anlag för lärarekallet än kvinnan, och att hon lämpligast undervisar elever af sitt eget kön, där ideen om gemensamhetsskolor ej är genomförd. I Sverige torde knapt denna fråga blifvit afhandlad. De kvinliga lärarkrafterna räcka i alla hänseenden ej för det närvarande till för att uppfylla de stegrade anspråken inom flickskolan.

Men äfven gosskolor stå numera öppna för kvinliga lärare, och mången ser, och det med stora skäl, en rik verksamhet på detta fält för kvinnan. Ja, det undras, om en större kvinlig förmåga skulle framstå, om en bana vid universitetet skulle vara henne förmenad? Dock, både det ena och det andra tillhör mera framtiden än vår egen tid och kan därför här lemnas å sido.

Öfvergå vi nu till de kvinliga studenternas lefnadssätt vid universitetet, så är därom ej mycket att säga, och det torde vara det bästa omdöme, som man om detsamma kan fälla. De kvinliga studenterna göra intet väsen af sig, och ingen gör därför väsen af dem.

Ibland studenterna, på deras maskerader och spektakler florerar ännu en typ för »studentska», sådan som deras gröna fantasi utmålade sig detta underliga tingest, då det först kom på tal, att kvinnor skulle få tillträde till universitetet. Denna typ är en »lifvad själ», som ogenerad deltagar i studenternas nöjen, fröjdar sig åt goda cigarrer och en fylld punschbutelj. som föraktar sitt eget kön, klär sig till hälften som karl och föredrager kurtis framför studier; — dock denna typ stannade inom studenternas fantasiverld, och ingen torde beklaga detta. Hånet och skämtet dogo snart bort och gáfvo rum för aktning, kanske understundom blandad med en viss undran öfver att det ej blef något vidare af hela den där saken, inte något att tala på och inte något att skratta åt håller. Man kan nästan säga, att detta först på skämt och spe påhittade ord »studentska» följt med opinionen och nu användes af mången, ehuru däremot mycket med skäl kan invändas, för att helt enkelt beteckna en kvinlig student, utan att den, som använder detta ord, fäster en skynt af ringaktning därvid.

En kvinlig student kan således ej skiljas i sitt yttre uppträdande ifrån en annan ung flicka, och vi se häruti en stor fördel. Intet kan mera än just detta bidra till att hos den stora mängden, som alltid fäster sig vid ytan och som fasar för hvarje afvikelse från det fastställda »comme il faut» liksom om all salighet berodde på dess iakttagande, borttaga inrotade fördomar angående de menliga följderna af fruntimmers studier.

Alt för få kvinnor hafva hitintills studerat vid universitetet, för att man skulle kunna fälla ett bestämdt omdöme angående dessa studiers inverkan på deras hälsa. Vi vilja blott göra

en beaktansvärd anmärkning. De akademiska studierna äro fria. Endast mitt eget omdöme bestämmer, huru jag skall indela min tid, och huru mycket däraf, som jag skall egna åt studier. Är detta omdöme ej förvilladt af ett rastlöst verksamhetsbegär eller af en ärelystnad, som är oproportionerlig mot själs- och kroppskrafterna, så bör ej någon öfveransträngning ifrågakomma. Att arbetsamhet befordrar hälsa och välstånd, det får man lära redan i katekesen, och ingen fördomsfri människa lär väl vilja påstå, att sysselsättning med studier nödvändigt skall innebära öfveransträngning vid studier. Ingenstädes är detta nödvändigt, men vid universiteten får den öfveransträngda ensam bära skulden därför.

I ett godt hem ha de kvinliga studenterna sökt sig kvinnligt sällskap och en vederkvickelse mellan studierna, och endast i de nöjen hafva de deltagit, som de delat med jämnåriga af sitt eget kön. De hafva ej gjort sig till förespråkare för omogna, förflugna emancipationsideer — de begära blott att i lugn och ro, utan prat och förtal få egna sig åt de studier, de valt, och det har lyckats för dem, såsom vi redan sagt. Ett och annat nedlåtande omdöme eller frågande, nyfiken blick, det kan ej räknas; i en småstad kan det komma lätt till del hvem som helst, som på det allra minsta afviker från den vanliga stråkvägen, och äfven en finkänslig, lätt sårad natur torde kunna öfverlefva dessa vedermödor med lätthet, om hon har den ringaste kärlek till den bana, hon valt. Ej kan någon med det minsta sken af rättvisa klaga öfver det bemötande, som kommer den kvinliga studenten till del från hennes manliga kamraters sida. Det är alltid aktningfullt och tillbakadraget; de bemöta henne såsom de finna, att hon vill blifva bemött.

Icke håller hafva professorerna och lärarne någonsin visat afvoghet emot sina kvinliga lärjungar, om de ock personligen ej skulle hafva gillat de nya anordningarne. Det tanklösa förtalet

och den inrotade fördomen hafva understundom framkastat den förmodan, att endast veld eller artighet mot könet förskaffar den unga flickan framgång vid afläggandet af universitetsexamina. Dylika tanklösa yttranden vittna om lika mycken misstro till lärarnes känsla af det rätta som till den kvinliga lärjungens förmåga. Man får ej höra dylika yttranden af personer, som äga någon kännedom om de verkliga förhållandena, men man kan i sanning undra på, att de kunna någonstädes i vår tid förekomma; att bemötas äro de ej värda.

Vid de akademiska föreläsningarne, ja understundom vid kollegierna äro de kvinliga studenterna ej alltid de enda fruntimren. Undantagsvis hafva dessa alltid besökt föreläsningarne för så vidt deras innehåll varit af populärare art, men nu synes det, som om de kvinliga studenterna skulle utöfvat det inflytande, att universitetsstadens damer oftare än förr våga intränga inom de heliga murar, som de annars bruka passera förbi med nedfälda ögonlock; vi skola också hoppas, att de ha nytta af dessa föreläsningar, och att en god sak ej urartar till ett mod.

Ännu så länge måste dock den kvinliga studenten vara beredd på, att vid de fleste tillfällen vara ensam i en större eller mindre samling manliga kamrater, hvilkas säkra sätt och hemmastadda min ej gärna kunna undgå att understundom framkalla afundsamma känslor hos den ensamma flickan. Ej utan en liflig önskan att hafva en Aladins osynliggörande lampa till sitt förfogande, torde de fleste kvinliga studenter för första gången befunnit sig ensamma på ofvan sagda sätt, men här gäller, att det är egentligen första steget, som är svårt, och att vanan är halfva naturen. Inom en kort tid tänker hvarken den manliga eller kvinliga studenten, att det är det ringaste ovanligt i dessa gemensamma studier, och småningom blir det — hvad det ock i grunden är — den naturligaste sak i verlden.

Den kvinnliga studenten har att genomgå samma formaliteter vid inskrifningen, vid examinas afläggande etc. som den manliga, och är detta i sin fullkomliga ordning. Antingen skall kvinnan i alla afseenden underkasta sig universitetets lagar och fordringar eller ock må det vara stängdt för henne. Vid en del utländska universitet äro institutionerna så ålderdomliga, att en kvinna omöjligen kan annat än med vissa inskränkande villkor få tillträde till universitetet, men hos oss är detta lyckligtvis ej fallet. Den kvinnliga studenten måste således också tillhöra en viss nationsförening, ehuru detta för henne medför endast en ringa fördel, ja denna torde snart sagdt inskränka sig till erhållandet af lån ur nationens bibliotek. Finnes det flere kvinnor i en nation borde de äfven utan olägenhet kunna begagna sig af de tidningar och tidsskrifter, som alltid finnas att tillgå uppe på nationalsalarne, men hitintills har ej detta brukats. De hvarje termin återkommande allmänna nationssammankomsterna, de s. k. landskapen, då nationens angelägenheter afhandlas, hafva endast undantagsvis besökts af nationens kvinnliga medlemmar.

Obehaget, som vi ofvan berört, af att den kvinnliga studenten är så ensam vid sina studier, är af föga betydelse emot den manliga inverkan, denna isolerade ställning måste utöfva på hennes verksamhet. Hon äger ej de rika tillfällen, som stå hennes manliga kamrater till buds, att i ett dagligt umgänge med studiekamrater utvidga sin synkrets, stadga sina omdömen och erhålla upplysningar af alla slag. Studentlivet må ha sina skuggsidor, men det kan dock, för den som vill, blifva det mest bildande bland umgängen liksom det angenämaste. Frånvaron af det rika bildningselement, som ligger i umgänget med studiekamrater, kan ej nog betonas, då man sätter sig till doms öfver det kunskapsresultat, som erhålles af den vid universitetet studerande kvinnliga ungdomen. Ingen flit kan ersätta hvad som på detta sätt

går förloradt. Hemlifvet och umgänget med andra unga flickor kan ha sina stora och goda sidor, som ju må sättas främst, men det kan ej nekas, att ej alltid skärpes därigenom de kvinnliga studenternas intelligens eller utvidgas deras kunskaper. Komma de sedan vid ett eller annat tillfälle att ställas i jämförelse med sina manliga kamrater, kunna de ej undgå att känna den på detta sätt uppkomna underlägsenheten. I uppfattningens klarhet, i omdömenas säkerhet, i vanan att utbyta tankar, att gifva och taga skäl, i känne- domen, om hvad som utgör i ett eller annat område dagens brännande frågor, måste de blifva underlägsna. Icke ens en ovanlig begåfning eller en stor arbetsförmåga torde kunna hindra detta.

Att de olägenheter, som för närvarande äro en följd af den isolerade ställningen, kunna åtminstone till en stor del afhjälpas, är helt tydligt, dels genom att antalet kvinnor, som studera vid universitetet, ökas, dels genom att kvinnans bildningsgrad i allmänhet höjes och hennes intresse för det allmänna tilltager, dels genom att sammanvaron mellan de bägge könen blir mera otvungen. Utan att sväfva bort i platoniska svärmerier, tro vi dock, att mycket i detta sista fall kan ändras, ehuru det måste ske småningom, ty hvarje förhastadt steg skall endast kräfva en desto starkare reaktion. Denna sammanvaro måste blifva, för att se saken endast från en sida, mera otvungen, såväl vid universitetet som utom detsamma, i samma mån som bildningen blir mera lika, mellan och kvinna. Till erhållande af denna större likhet i bildning skall utan tvifvel gemensamheten i universitetsundervisningen i betydlig grad bidraga, och anse vi detta ssom den allmän- naste och ej minst viktiga fördelen af kvinnans studier vid våra universitet.

3. Thekla Knös.

(Forts. från 5:te häftet, 22:dra årg.)

Innan vi gå vidare vilja vi låta Thekla sjelf teckna bilden af den vän, som öppnade sitt hem för den moderlösa. Fru Malla Silfverstolpe hade varit en förtrolig vän till Theklas föräldrar och under många år medelpunkten för det litterära lifvet i Upsala. Då Thekla Knös om hösten 1855 blef en medlem af fru Silfverstolpes hem, var redan den krets skingrad, som utgjort de förnämsta och vanligaste deltagarne i den senares fredags-soiréer. Geijer, Atterbom, Hvasser, Törneros, m. fl. voro alla döda och deras hem nedbrutna. Den ofullständiga uppsats, hvarur vi här lemna några utdrag, skildrar fru Silfverstolpe sjelf och hennes läs-aftnar så som Thekla såg dem under sin ungdom. Denna salong hade dock haft sin mest lysande period mellan åren 1816—1830, då Geijer och Atterbom stodo i sin rikaste ungdomskraft och då deras egna hem voro nybildade. — Till mätto på sin lilla uppsats har hon satt en välkänd vers ur Fänrik Ståls sägner — och det hela lyder:

»Till fordna dagar återgår
Min tanke, ack, så gerna;
Mig vinkar från förflutna år
Så mången vänlig stjerna.»

»En högst utmärkt qvinlig personlighet, Öfverstinnan Malla Silfverstolpe född Montgomery, var länge medelpunkten för en utvald krets i Upsala. Kring henne samlades lärda, skålder och artister; hennes bildning, hennes ovanligt lifliga och varma intresse för allt stort och skönt inom konst och litteratur, hennes säkra omdöme och fina smak gjorde hennes hus eftersökt af alla, som delade hennes sympätier. Förmögen, enka vid ett par och trettio års ålder och barnlös, hade hon både råd

och tid att egna sig åt ett sällskapslif, som alltid inom sig slöt det bästa Upsala hade att erbjuda. I hennes hem och i hennes blickars lifvande ljus utvecklade sig mången blyg skaldenatur, och månget dittills oförstådt musikaliskt snille lockades af hennes vänliga frågor ut ur skuggan. Hvem som helst kände sig lyckligt stämd, ty genom intressanta samtal framlockade hon som genom en slagruta dolda skatter. De blyga, tysta, vid sällskapslif ovane förvånade sig sjelfva öfver sin meddelsamhet och den rikedom af ord och tankar, som de visade.

Alla fredagsaftnar samlades man. Hur trefligt såg det ej ut, när man trädde in i detta stora väl upplysta rum! Fortepianot står öppet, de stora gammalmodiga länstolarna prunka i sitt grönblommiga siden, och när du sjunkit ned i dess ejderdunsfamn, vill du ej gerna upp igen. Vid det stora blå och hvita ostindiska porslinsbordet susar the-köket, och en blond fröken, värdinnans systerdotter, fyller kopparna med det doftande théet. Vi gå genom det angränsande lilla förmaket och hälsa på lärde män och behagliga qvinnor. Från sitt lilla kabinet kommer värdinnan oss till mötes och räcker oss handen till välkomsthälsning. Hon är ej lång, men starkt byggd, och det är någonting kraftfullt, energiskt och bestämdt i hennes rörelse. Rösten är full och ljudande, hon uttalar orden med tydlighet och eftertryck och de stora mörkblå ögonen stråla af lif och godhet. Innan du vet ordet af har hon inledt dig i ett samtal, som anslår din själs skäraste strängar, du börjar bli varm och känna dig hemmastadd.

Men nu komma flera gäster; värdinnan lemnar dig, men icke förrän hon uppfyllt din hemliga önskan och presenterat dig för just den intressante mannen eller den älskvärda flickan, som du ville bli bekant med. Théet kringbjudes åtföljdt af Berliner-Kuchen, så som det brukades hos Amalia v. Helvig, och de som minnas henne, bli helt rödda och förtära kakorna med drömmande, svärmiska blickar, hviskande om den tyska sånggudinnan. Värdinnans röst ljuder nu uppmanande hvar och en att taga plats, och en tät krans sluter sig kring det runda bordet, hvars duk är broderad af Ebba Brahes egen sköna hand, den hand, som vår hjeltekonung kysst. Vi se med vördnad på dessa rosor och liljor, som ännu behålla sin färg.

Fruentimren taga fram sina arbeten. Geijer har fått papper och penna för att rita och Atterbom stirrar framför sig i tyst väntan. — Den bok, som blifvit vald för aftonen, tages fram. Med klar, ljudelig röst, med lif och känsla läser nu värdinnan sjelf. Ibland gör hon en paus och frankastar en fråga till Geijer, som med rask fart tecknar stolta granar och smärta björkar. Med ett par innehållsrika ord kastar han ett nytt ljus öfver ämnet, eller fäller en skymmande fördom och gifver så en ny utsigt som en uthuggning i en skog. Han tiger åter och ritar ifrigt, och föreläsarinnan fortfar. En herre, som sitter derborta i en länstol kunde hafva roligt af att studera det vexlande uttrycket i alla dessa unga anleten, som lyssna, då poesimens genis sväfvat

öfver dem. Se huru en rodnar, hur en annans ögon stilla fyllas af tårar medan ett tyst leende krusar tysta läppar.

»Hvad säger Atterbom om detta»? ljuder nu den läsandens röst. Skalden far upp ur sina drömmar och utvecklar sina tankar. De gjuta ett mildt skimmer öfver föremålen såsom en aftonrodnads stilla glans.

Är det som läses nu något, som djupt intresserar alla, så är det så tyst, så högtidligt, men det händer också understundom, att författarens tankar ej hafva makt att rycka alla med sig, och då uppstå små skärmytslingar i lägrets kanter. Ungdomslifvet låter ej binda sig, ett sagta löje, en betydelsefull skakning på rika lockar och en antagen gravitet förråda, att ett utbrott af yr munterhet är nära.

Lyckligtvis är man vid en scens eller ett kapitels slut, och man reser sig för att gå till matsalen. Nu brusa samtalen fritt som hämmade värbäckar, böljorna glittra, fåglarna qvitra — det är ett lif, ett meddelande af tankar och intryck. Man sätter sig till bords — ja, förlåt, värdinnan vill så! Hennes ordningssinne älskar ej de gående supéernas virrvarr. Man sätter sig således, men bredvid den granne man valt, hos den man gerna talar vid. — Den goda måltiden vinner kanske ej nog uppmärksamhet; låtom oss hoppas, att åtminstone fruarna hafva sinne qvar för den.

Efter måltidens slut samlas man kring pianot, och den blonda flickan med det stilla harmoniska väsendet sätter sig vid instrumentet. O, kunde jag låta några af dessa toner ljuda, man skulle då förstå den förtrollning, som fängslade gamla och unga, när hon sjöng. Hvad som äfven intog de mindre musikaliska, var, att hvarje sång, hvarje poem framträdde helt, förklaradt, röjande sin innersta skönhet. Mången gång var det, när förut hörda ord så sjöngos, som hade poesimens ande, den förut slumrande, med ens slagit upp sina himmelsblåa ögon, lyft sina vingar och sett dig in i själen.

Nu nämde den ena efter den andra sin älsklingsång, och så kunde det fortgått långt in på natten, om ej förståndiga mödrar uppmanat sina döttrar att lägga in sina arbeten, »lägga in och cedera» som det kallades, ty alltid måste man *cedera*, försaka något, som man ville höra.

I tamburen uppstod vanligen mycken liflighet under det man klädde på sig, och det glada efterspelet lockade ofta ut värdinnan, som ville veta hvad det var för munterhet på färde. Utkommet under bar himmel spridde sig sällskapet gruppvis till skilda håll, alla nöjda att veta, att nästa fredag skulle återföra dem.

Huru rika voro ej dessa qvällar! Hvilken njutning att sitta tyst med sitt arbete i handen och följa med de intressanta, ibland blixtrande samtalen. När då en dispyt uppstod, hur lifligt tog man ej parti, ställde sig omärkt under den ene eller den andre kämpens fana, och strålade af segerglädje, när hans tanke vann. Hviskande antydde de unga för hvarandra sina sympatier, och ofta var det vid hemkomsten

svårt att somna, emedan man sjelf ännu halft i drömmen fortfort att försvara sin åsigt, för hvilken man nu hade de klaraste skäl och fullt upp af bevisande ord, som aldrig yttrades. Det säges att man blir bortskämd genom lyckan. Lyckan att hafva lärt känna sådana personer som i detta umgänge, kan väl uppväcka saktad, men det är bättre att hafva känt fullheten af sådant rikhaltigt sällskapslif, än att i långa år lefva ensam midt ibland menniskor, främmande för det som är oss dyrbarast. Bättre att hafva älskat och förlorat, än att aldrig hafva älskat! —

Vintern 1856 tillbragte således Thekla i den väns hem, hvars bild hon här skildrat. Med våren kommo de danska och norska studenterna till Upsala, och festdagar firades sådana som blott uppgå i ungdomens stad. I hvarje hem hade man emottagit några af de främmande ynglingarna och andra framstående gäster, så äfven i fru S—s hem. Bekantskaper knötos, som i många fall blefvo vänskapsband för lifvet. Dagen efter det studenterna lemnat Upsala, reste Thekla också derifrån för sommaren för att hämta en väl behöflig styrka och förfriskning för den svaga kroppen och den ännu djupt nedböjda och sörjande själen.

Hon besökte under denna sommar både Norige och Danmark, då hon vid resan genom Sverige passerade Götha Kanal till Göteborg. En flygtig skizz från denna ångbåtsfärd har synt oss så karakteritisk för Thekla, att vi här intaga den.

Resentryck 1856.

När ångbåten sagta glider fram mellan gröna stränder, lustvandrar blicken mellan ljusa björkar, blommiga kullar och bugande säf. Men nu komma vi in i en temligen öppen sjö, och himlen, som blifvit litet mulen, tyckes ej hafva lust att spegla sig. Hjulen plaska med ett entonigt söfvande ljud. Hvad skall man göra? — Läsa? — Nej, boken, som jag har med mig, vill jag njuta gemensamt med de vänner jag ämnar besöka. Sofva då? — Det gjorde jag tillräckligt i natt. Nå, se på medmenniskorna och studera dem? — Hvarför icke! — Der sitter en schweitzisk bonne med en liten hvitklädd, broderad grefflig unge i famnen; på sin bästa fransyska söker hon öfvertala »l'ange de ne pas crier» — det tyckes för tillfället vara hans afsigt, hans nöje,

och den unge aristokraten gör efter sitt behag, ehuru en tjock, sömnig herre nickar allt annat än bifall och gör komiska grimacer. En ung militär förtäljer med hög röst några äfventyr, och ett par halfväxta flickor fnittra och skratta åt allt, som de se och höra. Der sitter ett ensamt medelålders fruntimmer och ser tankfullt utåt sjön. Denna ålder är den ointressantaste af alla, säges det. Modellerna, i Italien så eftersökta och beundrade under sin blomningstid, äro ej under den föga romantiska medelåldern föremål för hyllning, och ingen vill måla dem. Först som gamla få de åter rättighet att inträda på den sköna konstens område, och gracerna bli parcer.

Men du min hederliga, litet trubbiga blyertspenna, skulle du ej vilja försöka hvad artisten försmår? Jag vet, du kan ej teckna karrikaturer, dertill är du ej uddhvass nog. Menniskorna sväfva ju alltid här i lifvet mellan sitt ideal och sin karrikatur. Kan du finna något spår af idealitet i detta ansigte? Försök! Nu vänder hon sig hit och slår upp floret. Det är ett bleknadt, ovalt ansigte, ljusblå milda ögon med något vemodig blick. Håret har några få silfverstrimor. Läpparna, som äro fina och tätt slutna, darra lätt vid skarpa ljud och smärtande tankar. Dräkten är enkel och mörk, och i handen håller hon en liten bok. Den frid, som nu hvilar öfver pannan, är tydligen ej vunnit utan strid. Jag börjar föreställa mig hennes inre människa så vacker, att jag glömmet hur obetydligt detta utseende väl egentligen är. Inga regelbundna drag, ingenting distingueradt i klädseln, icke ens de väl knäppta handskarna, som äro kännetecknet på en fin qvinna. Hon har tagit af sina, och de smala fingrarna, som leka med en grön qvist, förråda, att de arbetat mycket; det säger mig det sönderstuckna pek-fingret. — Skulle hon vara en sömmerska? — Nej, hennes blickar fara så likgiltigt förbi alla granna toiletter, de vandra utåt sjön. Har hon älskat någon, som bott på andra stranden?

Nu få vi då äntligen något att se på. En udde skjuter ut i sjön och der synes öfver och genom lummiga träd ett kyrktorn och ett litet rödt hus med klara fönster. Solen bryter fram ur molnen och fönstren glimma. Min okändas ögon stå fulla af tårar, ett mildt leende öppnar de slutna läpparna. Hon är nästan vacker nu. Om jag tordes tala till henne! Men nej, det skulle störa henne. Säkert har hon som barn lekt på de der ängarna. Hon måste hafva varit vacker, då hon hade färg, då hon var ett gladt, blomstrande barn. Och jag såg henne i mina tankar leka lätt och liflig på stranden, under det att denna sorgsna hann satt stum bredvid mig.

Vi inträda åter i en kanal; gummor och barn bjuda ut små skäppor med bär eller buketter af vilda blommor. Jag köper några. Först blir den säljande så glad att bli af med dem, så fröjdar jag mig sjelf åt smultronens doft och färg, och slutligen lyckliggöres någon annan. Med denna lilla skäppa i handen kan jag nalkas min okända, isynnerhet nu sedan den mystiska landtudden försvunnit och hon åter är lugn.

Så godt dessa bär lukta! säger jag, lutad öfver min nyköpta egendom.

Ack ja, de växa så prägtiga på Draknäset, svarar hon, och en ljusning går öfver det tärda anletet. Vill ni vara så god och smaka dem, — jag tycker mest om doften?

Hvilken förundrad blick de ljusblå ögonen gåfvo mig. Tack! utropade hon lifligt, och jag lemnade henne ensam med sina bär och sina minnen.

Der sitter en liten blek skolflicka. Så öfveransträngd och lillgammal hon ser ut. Gud ske lof, nu får hon väl komma på landet! Jag visar henne kalffvarna, som springa i kapp på stranden med högt upplyftade svansar och narrar henne att skratta. Se der, min andra skäppa är i hennes hand; hon blef helt röd af glädje. Så roligt; äfven jag är målare och kan sätta litet färg på bleka anleten.

Der sitter en herre somnad i solskenet. Han behöfde svalka; om jag skulle låtsas läsa och min parasoll finge halka ned och skugga honom? Så — det gick! Han är kanske familjefar; troligen ser han mycket bättre ut i afton, när hans barn komma emot honom och han lyfter dem upp i famnen, än nu, då han plågas af värmen. Ja, sof nu och glöm bekymmer, penningekriser och omsorger, och dröm om de kära, som möta vid resans slut! —

Gumman på bänken bredvid, insvept i sin snäfva mörka kappa, synes mig lik en brun puppa. Hur skulle hon bli som fjäril en gång? Det är en hemlighet; men en intressant hemlighet, som sprider en egen glans öfver det vissnade ansigtet och de goda, tankfulla ögonen. Om den nu vore här, som älskat henne då hon var en ung flicka, skulle han ej tycka att detta vore en förklädnad, som tiden roat sig med, — och hade han icke rätt? — Ett par konstnärer hafva beställt sig vin på däckets och språka nu vid de fyllda glasen om konst och sättet att restaurera målningar. På akterdäcket sitter en mor omgifven af barn. Hon tvättar de små, så att deras ansigten lysa såsom nyfernissade, och grupperar, utan att veta det, de täckaste taflo. Se ungen der, som sticker in sin lilla fot i fadrens stora stöfvel och somnar med hufvudet på hundens hals. Här kunde konstnären få ämne för en genretaffa, men han ser intet för bara lärdoms skull.

Vänner från studenttåget togo emot Thekla både i Norge och Danmark och gjorde färden innehållsrik och glad. Norges storartade natur gjorde på hennes, för all naturskönhet så öppna sinne, ett djupt intryck. Hon skildrar i sin dagbok med hänförelse en resa till Krogkleven, ur hvilken skildring vi låna några drag.

Vid Enger fingo vi nattquarter. En stilla insjö sof emellan höga fjell, och qvällen svepte sig uti en grå töckenslöja. Tidigt vaknade

vi och funno solen strida med tunga skyar. Början af resan gick under ett högt fjell med ett omätligt djup inunder oss på andra sidan. En enslig örn sväfvade sakta uppåt, och vallhjonens lurar klingade uppe i bergen. Vid ett så kalladt »skifte», i en blomstrande dal, stannade vi och anträdde vandringen uppför Krogkleven. Ofta måste man derunder stanna och se sig om på den sköna tafla, som nu låg infattad i fjellens mörka ram. Fjellet tog oss nu riktigt i famn. Hvilka stolta, djerfva höjder, skarpa klippstycken och mjuk sammetslen mossa i de friskaste färger! Unga friska björkar liksom tränga sig fram ur berget och stolta granar kanta de fjellväggar, mellan hvilka man framgår. En hvitskummig rask skogsbäck följer oss pratsam och dansande hela vägen med vänligt sorl och djerfva språng. Jag drack af hans spegelklara vatten, och M. frågade, om den ej liknade Undines Onkel Kühleborn? Vi hunno Klefstuen, och medan hästarna hvilade gingo vi till »Drottningens utsigt.» Som en hägring låg den framför oss; luftiga öar, speglande vatten, blåa berg och skyar, gränsen mellan himmel jord nästan utplånad. Den har något af en dröm, en saga. Jag trodde att om jag slöt ögonen och blickade upp igen, skulle den sköna synen vara försvunnen. På återvägen plockades bär, och vi fingo en vägvisare till »Kongens utsigt.» Gutten frågade mig, om jag ville hafva en häst, »ty det är ej Veie för saadane folk». Men jag svarade nej och började vandringen med hurtigt mod, och nu bar det af genom vilda skogen, öfver bäckar och stenar, öfver mjuk mossa och branta berg. Hela skogsvägen var kransad med den ljufvaste doftande linnæa, i hvilken vi en stund sutto och hvilade. Herrarne sjöngo och jodlade och på afstånd hördes kreaturens skällor. Allt andades »skogsensamhet.»

Slutligen hunno vi målet, och den bländande utsigten låg framför oss i all sin glans. H. började att sjunga: »Hvor herligt er mit Födeland». Äfven M. sjöng nästan omedvetet i stilla hänryckning. Der låg nu hela det sköna Ringerige! Man såg af skyarna, att det regnade der borta öfver lundar och ängar. Snart glimmade en regnbåge, men som en lysande bro på vattnet mellan holmarna. Vi voro öfver den. Således i Valhalla. Det sjöngs: »Nu rider rike Ring öfver Bifrost». Och det hade knappast förväntat mig, om en silfverlockig kämpe på en hvit häst ilat öfver den mångfärgade bron. Vi återvände till Klefstuen, der middagen väntade med fisk och »jordbär». Hur underligt växla minnen af det sorgliga förflutna med det ljusa närvarande, likt dessa »disolwing views», hvori den förra dunkla bilden skymtar genom den nya. Dagen efter denna resa var d. 30 Juli. Hur djupt sorglig var ej denna dag för ett år sedan, — men också hur helig och himmelsk! — Då var denna dag en söndag och den skall alltid bli det för mig. Må aldrig något i verlden öfverrösta dessa minnens tysta heliga stämna. Ack, om denna smärtas glöd kunde bränna bort allt sjelfviskt, allt flärdfullt, så att mitt hjerta blefve rent och ett evigt lif tändes derinne! —

Jag går så ensam i fjerran land,
 Och ej mitt modersmål här jag hör;
 Vål skön den är, denna stolta strand,
 Men ohörd här ju min suck nu dör,
 Den sorgsna främlingen ensam går.

Vål leker löjet kring min mund,
 I hjertat gråter dock saknad stor.
 Vål kan jag skämta så mången stund,
 Men evig längtan inom mig bor.
 O, att jag såge min första vän
 I frid och salighet snart igen!

Ack, lär mig följa den smala stig,
 Som mig till Herren, till *henne* för!
 Visst himlaportarna öppna sig,
 Då hennes stämman jag åter hör,
 Då med en salighet utan namn
 Jag åter hvilat i modersfamn!

»*Den sista Juli.* I dag är hennes födelsedag till ett evigt lif. Här har ingen sett, ingen älskat *henne*! Hennes sista dagar på jorden fira uppståndelse i mitt minne, och den underbara segren öfver döden står åter klart för mig. — O Herre, lär mig sträfva till ett evigt mål. Jag är så ensam på jorden. Hvad skall jag göra med denna kärlek, hvars föremål sväfvat ifrån mig högt öfver stjernorna? Skall jag begrafva den i mitt bröst? —

Den första gång på jord, ack, då
 Jag slog mina ögon upp,
 Då blickade jag i en himmel blå;
 Min moders strålande öga det var,
 Min barndoms himmel så mild och klar.

I ungdomens vårdag med strålande blick
 Jag tårfulla ögat slog upp.
 O, då från den himlen ett svar jag fick,
 Så varmt af kärlek och hopp.
 Min moders själfulla öga var
 Min ungdoms himmel så djup och klar.

Nu står jag allena på öde strand,
 Slår sörjande ögon upp;
 Men se, från ett högre, ett sällare land
 Mig möter en stråle af hopp.
 Min moders älskande blick det är;
 Till himlen mig leder den stjernan kär.

Den kärlek som Gud nedlagt i mitt bröst och som här saknar föremål, skall dock ej begrafvas der, slockna eller förtära mig. Stilla skall den värma dem, som frysa utan kärlek i den kalla världen, de väsenden, som behöfva blott en solblick af ett hjerta för att kläda sig i rosor, och all världens glädje bli.

Kanske sänder Herren någon sådan i min väg? — Det mörknar nu. Ack hur lycklig var jag ej, då *hon*, den älskade, hörde min aftonbön.»

Från Christiania ställdes färden till Köpenhamn. Thekla skrifer i dagboken:

»Vädret var härligt men det gick undersjö så att fartyget var i stark rörelse. Om natten inpackades vi åtta damer i en hytt. Jag låg klädd på soffan, men de flesta voro sjuka och jemrade sig högt. Ett slags slummer kom öfver mig med många fantasier; jag tänkte på denna spån i hafvet full med människor, tänkte på elden och vattnet, som stredo, på huru lätt vi kunde förgås, om endera af dessa fruktansvärda makter fingo gripa oss. Då tyckte jag, att ett gudomligt öga såg ned ur skyarna på det lilla fartyget; den himmelska blicken lyste, som en månskensstrimma öfver hafvet och i den framilade vi trygga. Menniskorna talade om månskenet och om ångans kraft, men jag tänkte: Ser ni då icke att det är Guds kärlek, som leder oss?»

I Köpenhamn besåg Thekla, tillsammans med danska vänner sedan studenttåget, det märkvärdigaste. Flera målares och bildhuggares atelierer besöktes, och en utflykt till Sorö gjordes för att hälsa på Ingemann, hvarom hon förtäljer i dagboken:

Den 10:de Augusti 1856. Gårdagen står för mig, som ett blad ur en saga. Tidigt om morgonen gick jag med min värdinna till jernbangården; glada söndagsklädda människor strömmade ut till Tivoli och andra lustställen och jag kände mig ensam. Mannen, som sålde billetter, såg medlidsamt på mig och sade: »Fra Sverrig, och ene»? — Trakten som vi nu öfverforo var ett fruktbart slättland, der storken promenerade med långa steg i det höga gräset. Snart sågo vi Roeskildes torn och Ringsted, der Drottningarna Bengjaerd och Dagmar hvilade. Nu gick vägen genom en bokskog och ångvidundret stannade flåsande. Vi voro i Sorö.

En vacker väg förde till Ingemanns idylliska boning, der man visade mig in i ett rum med utsigt åt sjön och prydt med många målningar. Här emottogs jag hjertligt af en gammal fru med sköna mörka ögon och iklädd en egendomlig dräkt. Det var som om hon länge hade känt mig och väntat mitt besök. Nu kom också »den gamle Digter» så vänlig och glad. Han gick först med mig ut i trädgården, der rosor och liljor blommade och bien surrade i lindarna,

sedan i kyrkan, der han visade mig flera märkvärdigheter: »*Altartaflan i Sorö*», som han skrivit om, *Drost Peders vapen*, *Absaloms graf* m. m. Derifrån till *Akademihaven*, der vi lustvandrade vid sjöstranden. Ingeman talade lifligt och väl och påminte mig då om Atterbom, hvars ande jag tyckte vara oss nära.¹⁾ Han berättade mig mycket om sina sednaste arbeten, förde mig in i en klostercell, i »philosophiska gången» och sist i sin hustrus atelier. Jag hade hört henne omtalas som besynnerlig, men fann henne så älskvärd. Hennes målningar voro visst icke vackra; de påminte mig om mina egna kompositioner som barn, men det var också en barnslig fromhet i dem. Hon målar altartaflor och skickar omkring på landet, ja till och med till Grönland. Säkert ger Gud henne en lyckligare pensel i ett annat lif! —

Efter middagen sutto vi åter i trädgården, från hvilken de begåfvade mig med de skönaste rosor. Ingeman gaf mig sin sista dikt: *Drottning Margretha*, och en teckning af deras hem. Fruen gaf mig hans porträtt och omfamnade mig vid afskedet så moderligt hjertligt med orden »Gud velsigne dem». Sjelf följde Ingeman mig till jernbanan och det bar nu af i susande fart genom natt och mörker åter till Köpenhamn. ²⁾

Dagen derpå kom Herr K. med vagn för att hämta mig till en »skovtur». Vi stego ur vid Sorgenfri, enkedrottningens täcka lustslott, som vi besågo; åkte så till Fredriksdal, der vi gjorde en lång lustvandring längs Furusjöns strand, genom den härligaste bokskog. Jag glömmar ej lätt »Aasevang», der den danska naturens hulda, moderliga skönhet först visade sig för mig. Tusentals små tusenskönor blommade i gräset, träden susade en blidare melodi än furorna i Sverige och Norge, och min ledsagare talade hänryckt om sin barndoms paradis? —

Våren 1857 beslöts en utrikes resa för Thekla i sällskap med vänner från Stockholm (kompositören A. Lindblad med döttrar). Thekla hade dock hela vintern varit svag till hälsan och isynnerhet lidit af en nervös förträngning af strupen, såsom hon sjelf trodde förorsakad af de under modrens sjukdom ofta tillbakahållna tårarna, och som förvärrades af, att hon mycket läst högt under vintern. Man ansåg nödvändigt att rådfråga läkare och inhämta hans råd, huru vida det vore klokt att under dessa omständigheter resa. Läkaren afrådde resan, och Thekla tillbringade hela denna sommar ensam i Upsala, genom-

¹⁾ Atterbom var personlig vän med Ingeman.

²⁾ Se vidare den lilla skizzen i Tidskr. för hemmet, 2:dra årg. sid. 89 och följande.

gående en svår och ansträngande kur för den sjuka halsen. Hennes förut svaga krafter medtogos mycket och hennes bref från denna tid till fru Silfverstolpe vittna om, huru smärtsamt ensam hon fann sig. För den som med hela sin själ så älskade naturen, var det också en pröfning af ej ringa grad, att tillbringa den vackra årstiden innestängd i staden i ett litet mörkt rum. — Vänner, som ännu funnos i staden, sökte väl lindra hennes ensamhet, men ett djupt vemod uttalar sig i alla hennes bref från denna tid, om hon än någon gång omtalar att hon deltog i utflygter och smärre bjudningar. Sommaren medförde också pröfningar af mera djupgående art. En framstående och af henne högt värderad man begärde hennes hand. Oviss om sina egna känslors halt och bäfvande för att ej på ett tillfredsställande sätt kunna fylla sin plats som hans maka, kom hon i en svår strid, som slutade med, att hon kände sig nödsakad att afslå hans anbud. Att tillfoga minsta insekt ett lidande, var för Thekla omöjligt. Huru mycket djupare skulle hon ej då känna, när hon af omständigheternas makt nödgades förorsaka en menniska smärta?

Då sommaren nalkades sitt slut och kuren var fulländad, hade Thekla, i stället för att genom sitt qvarstannande i Upsala och sin kur der vinna hälsa, råkat i en sådan kroppslig och andlig förstämning att hennes vänner med oro sågo hennes tillstånd. Hon reste i Augusti från Upsala till slägtingar i Stockholm, gjorde en utflygt till Gottland och som koleran under tiden utbrutit i Upsala, qvarstannade hon till långt fram på hösten i hufvudstaden. Vid sin återkomst från Gottland träffades hon af underrättelsen om Daniel Müllers död, som gjorde ett djupt och gripande intryck på henne. Den svaga kroppen kunde ej emotstå alla dessa förnyade själsskakningar, och hennes bref från denna tid äro både till piktur och innehåll rörande vittnesbörd om den blandning af nervös oro och andlig svaghet och förlamning, som småningom smugit sig

öfver henne. Midt ibland rapsodiska meningar komma djupa inblickar i hennes eget väsende, som förvåna genom den sanning, hvarmed hon bedömde sig sjelf. Hon led af sin egen öpraktiska natur på samma gång som hon lifligt önskade »att lefva ett verkligt lif, hvori hon kunde få pröfva sina krafter. Hon säger sig höra en inre röst, som hviskade, att lifvet var för allvarligt att leka bort, att ett lif tillbringadt så, som hon gjorde det hos fru S., med läsning och intellektuella sysselsättningar, blott passade för dem, som genomlevvat ett helt lifs brytningar, men att ett sådant lif i verksamhetens ålder medförde en skuld för henne sjelf, och hon grubblade alltjemt på, om hon gjort rätt att visa ifrån sig möjligheten af ett verksamt lif såsom gift.

Hon skrifver till fru Silfverstolpe:

»Mätte jag med klart medvetande söka fatta, hvad Gud fordrar af mig. Hjelp mig att stafva på lifvets lexan! — — Blott Han, som skapade hjertat och känner hvarje själs djupaste behof, kan förstå oss, då vi ej förstå oss sjelfva. Men den som redligt söker blifva klar för sig och vara sann mot sig sjelf och andra, får ju den upplysning, han behöfver, och räddas, om ej från timligt lidande, dock från att gå vilse från målet?»

Detta stafvande på den henne föresatta lexan blef henne allt svårare och hon råkade in i ett frånvarande, halfdomnadt tillstånd, hvarunder all hennes viljekraft var bruten och hon liksom förgäfvdes sökte efter ett sammanhang mellan sitt eget väsende och det henne omgifvande lifvet. Hon vaknade ej ur detta tillstånd fullt, förrän efter flera år. Det gick henne såsom det framställes i sagan: hon somnade in öfver striden mellan ideal och verklighet för att vid uppvaknandet finna sig i en främmande verld med helt andra idealer och en hårdare verklighet. Menskligt att se hade kanhända hennes lif och rigtning blifvit annorlunda, om hon vid unga år blifvit i kärlek förenad med en henne värdig make. Lifvets gåta hade kanske då löst sig lättare, och många krafter, som hon nu kände oanvända, blifvit fullt utvecklade till hennes

och andras gagn och glädje. Men för den hvilken som hon, såg kärleken endast från en hög ideel ståndpunkt, var äktenskap utan kärlek en omöjlighet, och Gud ledde henne till hennes lefnadsmål på förödmjukelsens och ensamhetens svåra väg.

Thekla hade redan om hösten 1857, vid sin återkomst till Upsala, lemnat fru Silfverstolpes hem; denna senare, sjelf gammal och med aftagande krafter, tyckte sig behöfva en friskare omgifning och sällskap än Thekla då kunde gifva. Den höst och vinter, hon nu genomgick, voro bittra och pröfvande i många afseenden. Med nästan bäfvande förskräckelse vidrörde hon någon gång i förtroliga samtal det intryck, denna tid gjort på henne.

Skild från den omgifning, deri hon trott sig finna en hamn för många år och deri hon som sällskap för den gamla vännen önskade verka godt och välgörande, samt sjuk till kropp och själ, bodde hon först ensam i ett par rum i bottenvåningen af samma hus, der hon lefvat sitt lyckliga samlif med modren. Snart funno dock hennes vänner, att hon i sitt dåvarande svaghetsstillstånd ej var mächtig att sköta om sig sjelf, att hon af likgiltighet för sitt eget befinnande både frös och svalt, hvarföre hon under vintern inackorderades i en familj, som vänligt sörjde för hennes lekamliga behof. Rättningen och anden här voro henne dock till en viss grad främmande och hon kände sig ensam och vilsekommen i sitt innersta. Tidsanden hade så småningom blifvit en annan, och när fru Silfverstolpe dog och med hennes bortgång den sista återstoden af Theklas forna verld splittrades, stod hon der ensam och oförstådd af dem, som ej kände hennes lif och utveckling och ej kunde bedömma henne från en högre ståndpunkt.

Sådana kära vänner ägde hon dock ännu några i Upsala och genom deras försorg och bemedling tillbragte hon största

delen af åren 1858 och 59 först hos sin morbroder i Marstrand och sedan hos gamla ungdomsvänner i Vestergötland. Hennes kroppsliga hälsa stärktes under ett stilla yttre lif i nya omgifningar, och i umgänget med de gamla vännerna, som ännu i henne sågo och trodde på den *fordna Thekla*, återvann hon småningom lugn och sammanhang till själen. Viljekraften var dock länge liksom förlamad, och man kunde se henne stå långa stunder på ett och samma ställe med ett frånvarande uttryck och glömmande allt omkring sig, ur stånd att besluta sig att t. ex. öppna en dörr, börja ett arbete, eller gå dit hon ville. Lemnade man henne oanmärkt utan att påskynda eller skrämma henne, löste sig detta tillstånd af sig sjelft, och blef småningom allt mera sällsynt, tills det alldeles försvann. — För att åter väcka hennes lust för arbete och gifva henne tro på möjligheten att åter producera något, föreslog en väninna henne vid denna tid att samla sina spridda minnen från hennes ungdomstid i Upsala, samt skildra de märkliga personligheter, med hvilka hon der lefvat i förtroligt umgänge.

Så uppkommo de skildringar, som hon utgaf under namn af *Fotografier från det fordna Upsalalifvet*. Många ofulländade sådana skizzer finnas bland hennes efterlemnade papper och några deraf äro lagda till grund för de teckningar vi här inflädat.

Thekla återvände till Upsala och fann nu ett hem i en beslägtad familj, nemligen hos domprostinnan Gabriella Knös, enka efter hennes fars kusin. Här fann hon sig väl och omhuldades med kärlek och deltagande, så att hon återfick känslan af att ega ett hem. Under de nu följande åren och ända till det år, då hennes sjukdom åter bröt ut, var hon mera lik sitt *fordna jag* än någon gång efter modrens död. En nära ungdomsväns flyttning till Upsala gaf henne glädjen af gemensamhet i minnen, och hon fann åter en krets af vänner, der hon var älskad och djupare förstådd. Hon tycktes hafva funnit sig till rätta i lifvet, och all tvekan eller villrådighet om

hvilken uppgift hon borde välja, var öfverstånden. Den svåra öfvergången från ungdom till medelåldern låg bakom henne, och ehuru hennes sympathier alltjemnt drogo henne till ungdomen, hade hon sjelf funnit sin plats och kände sig lycklig med denna. Att visa deltagande för lidande, i hvad form det än uppenbarades, att trösta och glädja sina vänner så gamla som unga och på alla sätt, som hennes finkänsliga hjerta kunde uttänka, var hennes uppgift; och om hon dervid glömde sig sjelf oftast och ansträngde sig öfver sin förmåga, eller mer än som var henne nyttigt, så var detta kanske ibland mer hennes vänners än hennes eget fel. I hennes osjelfviskhet låg tillika en försvarslöshet, som gör hennes öde dubbelt värdt att beklagas och bedömas med mildhet.

Hon hade fått många gåfvor, hvarigenom hon kunde försköna och förljufva sammanlefnaden och umgängeslivet, och mången gång lät hon sig af undfallenhet för andras vilja, missbrukas till att blott roa menniskor. Men den som stod henne nära, visste, att om det lekande, lätta och poetiska än var hvad som mest trädde i dagen, så gick dock på bottnen af hennes väsende en djup och stilla ström af heliga tankar, sträfvanden och beslut, som gåfvo sin färg både åt hennes handlingar och åt hvad hon i poesi och prosa uttryckte. Man har ofta sagt, att det varit bättre och lyckligare för henne, om hon kunnat koncentrera sig mera, om hon ej så mycket deltagit i andras sorg och glädje, ej slitit ut sig för att hinna med allt hvad hennes hjerta ej kunde neka af andlig eller lekamlig hjälp åt andra, hvarvid mycket också blef henne dubbelt arbetsamt genom den ringa praktiska förmåga hon ägde; men hon gaf fullt allt hvad hon kunde, så länge hon kunde, och hvem har rätt att säga, att den som gifver af kärlek och osjelfviskhet, gör det förgäfves? Många hafva ock i hennes poetiska begåfning och estetiska sympatier velat se en missriktning, som drog henne bort från livets allvar och

till slut grumlade hennes förstånd. Vi behöfva ej sätta oss till doms häröfver, utan lemna åt läsaren att af det, som här är berättadt om hennes uppfostran och omgifning samt af utdragen ur hennes dagbok och bref, bilda sig ett omdöme om hennes karaktär och hennes inre lifs utveckling. Om den, som samlat alla dess spridda drag till ett helt, kanske allt för mycket har framhållit de allvarliga och ljusa sidorna, så har detta skett för att motväga den uppfattningen om Thekla, som skeft och ytligt bedömde henne såsom en af romantik och kärleksgriller förvriden person. Hon var en rikt och mångsidigt anlagd natur, som ej kunde begränsas inom ett visst område, och som väl gömde frön inom sig till mera, än hvad den blef. Men hvem har fullt utvecklat alla sina anlag eller rätt begagnat alla sina gåfvor? —

(Forts. i nästa häfte.)

---

4. Dagar och Skuggor.

Ögonblicksbilder ur lifvet.

1.

Amaranthen.

»Älskade lille pappa, är det då verkligen din mening att jag ej skall få komma på Amaranthen?» sade den vackra Julie L—, i det hon smekande lade sitt mörklockiga hufvud på faderns axel.

»Hvem har sagt det, barn? Du vet ju att jag gerna unnar och bereder dig hvarje nöje», blef svaret.

»Ja, det är visst godt och väl att du säger så, men du får också lof att visa det genom dina gerningar»

»Nå, det tycker jag, minsann, jag gör, ty allt sedan slutet af januari ha vi varit på baler, minst fyra gånger i veckan, och jag har aldrig brummat deröfver.»

»Det medgifves tacksamligen, men ser du, pappa lille, det är alldeles omöjligt att jag kan gå på Amaranthen och prestavera till på köpet utan en ny klädning, ty jag kan verkligen säga med långt större skäl är Miss Flora Mc Flamsay, att jag har 'ingenting att ta' på mig'. Alla mina balklädnigar äro i ett miserabelt skick och det vore rent af skandal att komma på en bal, sådan som Amaranthen — i år i synnerhet då ju Prins K. ock kommer dit — och på köpet prestavera i en gammal, upprustad klädning. Och inte vill du väl heller skämmas för din Julie, sötaste pappa?» Återigen gjorde

det vackra hufvudet en smekande rörelse och ögonen sågo allrakärest bedjande ut.

Grefve L. hade länge, som man säger, vändt döförat till alla sin dotters framställningar i denna riktning. Hans kassa hade varit hårdt anlitad i vinter och åtskilliga räkningar lågo ännu oqvitterade på skrifbordet. Han hade därför föresatt sig att vara förståndig och motstå alla de vidare angrepp på plånboken, som kunde utgå från Julie, då hon redan »extra-vagerat tillräckligt», som han uttryckte sig. Men fadershjertat är vanligen svagt mot en dotters böner, och grefve L.—s utgjorde ej något undantag från regeln.

»Hur mycket behöfver du då?» frågade han.

»Åh, pappa lille, jag skall vara *mycket* måttlig i mina pretentioner och nöja mig med 200 kronor.»

»Tvåhundra kronor, det är minsann ej litet, det.»

»Stephanie X. har fått en kostym från Paris, som kostar 1,000 fres; Märtha Y. får betala 400 kronor hos Valentin för sin klädning, och blomgarnityret, som hon beställt hos M:lle Carlson, kommer nog på 100 kronor; Louise Z., som låter göra sin klädning hos M:lle L—n, sade mig häromdagen, att den minst kommer att gå till 300 kronor. Om jag då nöjer mig med 200 i ett för allt, får du allt medge att jag är rätt anspråkslös, pappa lille. Och ändå har jag tänkt ut en för-tjusande kostym, om bara mamma vill släppa till sina svarta spetsar.»

Grefve L. suckade och tog långsamt fram ur plånboken tvenne 100-kronesedlar, just aflagda för att betala en skräddareräkning.

Julie hoppade högt upp, omfamnade sin far med liflig tacksamhet, dansade in till modern, svajande med sedlarne för att visa sin eröfring, ropade åt kammarjungfrun att framtaga sina kläder, samt var efter några ögonblick ute på gatan och på väg till sin sömmerska.

Hon gaf sig ej ro att gå uppför trapporna, utan ilade med expressfart, så att andedräkten alldeles tröt henne, då hon ringde på M:lle Annettes dörr.

Derinne hade man brådtom på allvar. M:lle Annette sjelf stod vid tillklipningsbordet, omgifven af siden, sammet, gaz, m. m. Tvenne symaskiner surrade under ifriga sömmerskors händer och tvenne andra sömmerskor med bleka kinder och rödkantade ögon träcklade och sydde utan att ge sig tid att se upp, under det att en femte knäböjde för en docka, afprofvande och uppdraperande en i det närmaste färdig drägt. Golfvet var öfverhöljdt af spint, lappar, mönster, m. m., ja, till och med ett och annat tygstycke hade förrirat sig dit. Det hela var en scen af oreda och brådska.

»Nå, var det ej tur att jag träffade M:lle Annette hemma», utropade Julie, så snart hon hemtat andan. »Var nu för all del så hygglig och hjälp mig att få en ny kostym färdig till Amaranthen.»

»Till Amaranthen, som blir om tisdag! Snälla fröken, det är alldeles omöjligt! Vi ha i dag fredag, och jag har lofvat fem klädningar till dess, och så kan det nog ändå hända, att jag får mer arbete åt Hr Valentin.»

»Älskvärda Mamsell Annette, kom ej med ett bleklagdt nej på mina böner, ty då blir jag förtviflad. Pappa har varit litet svår att ge med sig, ty han tycker jag redan fått så mycket till toaletten i vinter, men när jag nu lyckats rå på honom, så att jag med heder kan uppträda på Amaranthen, vore det allt bra hårdt, om M:lle Annette skulle svika mig. Snällaste M:lle Annette, hjälp mig!»

»Goda fröken, jag vill så gerna, men jag kan ej göra det omöjliga. Vi få ändå arbeta hela söndagen och dessutom sätta nätterna till. Jag är nog rädd, att vi ej skola gå i land med det som re'n är lofvadt, ty mina flickor ha varit så ansträngda dessa sista veckorna, att det lätt kan hända att

någon sjuknar in. Det vore ju värre, om jag lofvade och sedan mankerade.»

Julie nedsjönk på en stol och hennes vackra ögon fylldes af tårar. Att vara så nära målet, och dock ej kunna nå det! Att se den eleganta kostymen hägra för sin inre syn, och ej kunna få sina idéer utförda! Att tänka sig den uppmärksamhet, som genom denna skulle dragas på bärerskan, och allt hvad som vidare skulle följa, men nu nödgas uppgifva dessa lockande förhoppningar! Förtjusande luftslott, lätta, lysande, efemeriska såsom såpblubblor! Det var en pröfning, svår att bära för ett tjuguarigt flickhjerter.

Mamsell Annettes medlidsamma sinne rördes.

»Ja, nog är det synd om fröken! Om jag ändå kunde hitta på någon råd! Men alla bättre sömmerskor äro nu så upptagna, att det ej är värdt att försöka. Men tyst, jag kommer ihåg en snäll flicka, som sydde hos mig i fjor och hade mycket goda anlag, men som måste sluta för hon var så sjuklig. Hon bor hos sin mor, och det lär nu vara ganska knappt för dem, emedan flickan ej kan förtjena så mycket. Om jag skulle klippa till åt fröken och hon kunde sy — modern kan också hjälpa till — och så skulle jag försöka komma och drapera upp och sätta blommorna på kjorteln. Hvad säger fröken om det?»

Julie for upp med strålände uppsyn och omfamnade den vänliga sömmerskan.

»Men hvar är det hon bor? Få se, om jag kommer ihåg det, det är på *gatan, men kanske Andriette har reda på nummern? Jaså, 44:an — nå, men det är ju i samma hus, der grefvens bo. Det passar ju utmärkt.»

Nu följde en rådplägning om inköp af behöfliga materialier och hur klädningen skulle sys, hvarjemte Julie redogjorde för sitt förslag.

»Hvitt siden och högröd sidensars och svarta spetsar — nå, det blir ju ståtligt! Och så band af samma färg och röda nejlikor — det blir riktigt *stiligt* och kommer att kläda fröken utmärkt. *Tabiljé* får allt fröken ha, för det brukar nu alla. Hör nu bara efter, om Elin Blich kan hjälpa fröken och skicka sedan upp tyget till mig.»

Åter ålade Julie bort och sedan hon i åtskilliga bodar låtit sig förevisas tygstycken i dussintal, bland hvilka hon slutligen gjort sitt val, företog hon en upptäcktsfärd i vindens för henne alldeles okända regioner i det hus, der hon under många år bott, och fann efter något sökande det rum, der fru Blich bodde med sin dotter. Hon hade väntat sig en scen af fattigdom med tillbehör af bristande snygghet, ordning och sund luft, och hade ej utan en känsla af motvilja underkastat sig nödvändigheten att dit lemna de dyrbara materialerna till sin eleganta baltoilett, men hade sökt trösta sig med att »nöden har ingen lag». Hon stannade nästan häpen på tröskeln och såg sig omkring med förvånade blickar.

Rummet fastän lågt var dock medelstort och trefligt, men, hvad som gjorde det i så hög grad tilltalande, var den »*luxe de propreté*» som der rådde. Vänliga solstrålar lekte mellan de grönskande växterna i fönstret och de enkla, hvita gardinerna samt lifvade kanariefogeln, så att han slog den ena klara drillen efter den andra, under det han nyfiket vände sitt lilla hufvud än mot den ovanliga uppenbarelsen vid dörren, än mot sin unga matmor, som bredvid honom var sysselsatt med en fin sömnad. Denna senare var i sin enkla, men vårdade dräkt, med sitt omsorgsfullt kammade hår en rätt täck flicka med fina drag, men hennes genomskinliga hy, den begränsade rodnaden på kinderna och den ofta återkommande skarpa hostan tydde på, att ett hemskt förstörelseverk i den inre organismen undergräfdde hennes lifskraft. I soffan med öfverdrag af hemväfdt bomullstyg satt en äldre fru, som i ny-

struken hvit mössa och stickstrumpa i handen såg helt aktningstjudande och husmoderlig ut. Öfver soffan varnade man en vacker gravyr efter Guido Renis herrliga *Ecce Homo*. På byrån midt emot stodo ett par ljusstakar, en spegel, ett syskrin och några småsaker, allt ordnad och damfritt. Öfver densamma hängde två manliga fotografiporträtt, det ena föreställande en äldre, det andra en helt ung man, maken och sonen, som skulle varit den gamla moderns, den sjukliga dotterns naturliga stöd och beskyddare, men som de i stället sett gömmas i grafvens mörka sköte. Öfver allt, ända till sängen med sitt rena, hvita täcke, hvilade en anda af ordning, trefnad och frid, som Julie ej väntat sig och som — hon måste medge det i sitt tysta sinne — ej alltid var lika hemmastadd i hennes föräldrars praktfulla våning, der solen utestängdes dels af de motstående husen, dels af tunga sidengardiner och der en lätt slöja af dam stundom hvilade öfver atheniennernas dyrbara konstsaker, att ej tala om hennes eget rum, der allt möjligt bjäfs och grannlåt, från den föregående eller till den kommande balens tolett, gemenligen var kringströdd på alla möbler.

Julie stod ett par ögonblick nästan försagd i dörren, men som hon i allmänhet ej lätt bragtes ur concepterna, hemtade hon sig snart och framförde sitt ärende; mor och dotter sågo tvekande på hvarandra. Å ena sidan var det frestande att emottaga det arbete, som här erbjöds dem, särdeles då det sannolikt skulle betalas väl och måhända efterföljas af annat, ty arbetsförtjensten hade under vintern varit ganska knapp — att sy knapphål för 1 öre stycket eller svarta kragrosetter för 1,50 dussinet inbringar ej mycket. Å andra sidan fruktade de ansvaret, brådskan, en möjlig öfveranstängning för den stackars sjuklingen. Den senare betänkligheten segrade hos modern, som först bröt tystnaden och gaf det afböjande svaret.

Men Julie, som satt sitt sista hopp på denna möjlighet och som nu dessutom kände sig öfvertygad om, att hennes arbete skulle blifva väl och ordentligt utfördt, lät ej så lätt afvisa sig. Hon sparade ej på öfvertalande, på bevekande skäl, på böner och löften, och slutade med att vinna seger.

Balaftonen var inne. Hårfrisösen hade gått, sedan hennes konsterna hand, med tillhjälp af åtskilligt löst gods, på Julies vackra hufvud upptornat en skog af lockar och bubblor, öfverhöljda med blommor. Klockan slog sju. Julie vandrade fram och åter i sitt rum med nervös oro — klädningen var ej kommen, ej heller afhördes M:lle Annette. Nu ringdes på tamburdörren — det var hon — en suck af lättnad. Bud till M:lle Blich att genast komma med klädningen, och några minuter derefter infunno sig också både mor och dotter med densamma. Elin ville nödvändigt afprofva den, modern torde ej lemna henne ensam, brådskan, ansträngningen, oron hade medtagit alltför mycket af de förut så nedsatta krafterna. Emellertid fick hon nu den hugnaden att se klädningen sitta förträffligt, och på några små anmärkningar när gillades den. Detta glädde och stimulerade henne. På ömse sidor om den unga, strålande häroldinnan knäböjde M:lle Annette och den bleka Elin — båda sågo dock trötta och medtagna ut, under det de skyndade att lägga sista handen vid verket. Grefvinnan betraktade gruppen, mönstrande, ömsom gillande eller klandrande. Försagd och ödmjuk med en räkning i handen, närmade sig fru Blich den ståtliga, praktfullt utstyrda damen, under det hennes tunga endast med svårighet förmådde framstamma en bön om ursäkt för att komma så olägligt, »men Elin behöfde så väl något stärkande och den lilla kassan hade åtgått till sybehör». Grefvinnan rynkade ögonbrynen och såg ej blid ut, granskade räkningen och fann

den för högt tilltagen — »en ovan sömmerska bör vara mer anspråkslös» — afprutade något och betalade resten.

Nu var den unga skönheten färdig och sedan hon skyndat ut i salongen, der ljusen blifvit tända i kronan, på det hon skulle få beskåda sig från topp till tå i trymåerne och låta beundra sig af husfolket, sveptes pelskappan om henne och hon hastade till vagnen, som med ilande fart förde henne till den valplats, der hon skulle täfla om framgång och seger med många andra på det utsöktaste smyckade bal-drottningar.

Uppför de rikt upplysta och med tall och gran dekore-rade trapporna, genom den vackra vestibylen, der en spring-brunn utgöt sina kaskader af perlor öfver en mångfärgad blomstergrupp, och den smakfullt ordnade korridoren med till hvila inbjudande soffor och stolar, samt vidare in i den ståtliga balsalen, som strålade af ljus och der en marmorbyst af ordens stiftarinna, Drottning Christina, vackert framstod mot en bakgrund af tropiska växter, sväfvade vår unga häroldinna, så fort hennes eget och andra damers långa släp det tilläto. Samlingen af uniformerade herrar och af eleganta damer med drägter, skimrande i regnbågens alla färger, med massor af blommor af mer eller mindre naturtroget utseende, med blixtrande juveler och strålände ögon, med doftande buketter och konstrikt utarbetade solfjädrar tilltog för hvarje ögonblick och inom kort var den stora salen fylld nära till trängsel.

De officierande herrarne och damerna intogo sina platser, ceremonimästarinnan och de prestaverande häroldinnorna aflägsnade sig för att hemta de »Amaranthersyskon», som nu sökte inträde i orden och som snart derefter under tonerna af en högtidlig festmarsch inkommo i salen i ett lysande tåg. Sedan de öfliga ceremonierna blifvit genomgångna, Amaranthertecknet gjordt, dekorationerna utdelade, ordenskapitlet upplöst och man trängts en stund i polonäsen, uppspelade orche-

stern en sprittande vals och nu hvirflade par efter par hastigt förbi. På estraderna suto de äldre fruarna i sammet, siden, spetsar, plymer och dyrbara smycken, mönstrande så väl hvarandra som de dansande samt meddelande sina iakttagelser och anmärkningar — de senare stundom spetsiga nog.

»Fru B. — i hvitt moirée ännu uppe i dansen — det tycks som borde hon nu ha dansat ut!»

»Sådana magnifika spetsar Fru L. har. Det är en charme att se dem: Nog att mannen har råd att hålla sin fru med så eleganta toiletter.»

»Grefvinnan S—s juveler äro förtjusande — skada att man ej kan säga detsamma om hennes utseende.»

»Fru v. Q—s toiletter utmärka sig då ej för omvexling — den kostym hon bär i afton har man sett många gånger förut.»

»Så utstyrd Friherrinnan T. är. Det vill mod till att kläda sig så élatant, i synnerhet när det vore fördelaktigast för henne att ej draga uppmärksamheten på sig.»

»Fru N. kan aldrig glömma att hon är en ci-devant skönhet. Nu ser hon ut som en illa restaurerad målning.»

»Grefvinnan F. har nu som alltid en utsökt kostym, om också något extravagant, och för sig väl. Det är ej utan orsak hon blifvit kallad »la belle laide.»

»Se på fröken C. hur hon koketterar med den der lille diplomaten, hon har rent af obehagliga fasoner — vore det min dotter skulle hon ha en veckas arrest efter balen.»

»Fröken S. påstås vara saisonens skönhet — herrarnes smak är stundom oförklarlig.»

»Hvilken magnifik bukett fröken O. har — troligen har fästmannen uppvaktat dermed. Det är, minsann, rätt dyrbart när fästmöarna äro så i svängen», o. s. v. o. s. v.

En åskådare af mer allvarligt skaplygne kände sig väl en stund road af den brokiga, rörliga taflan, men på det hela

föreföll den honom snarlik ett lösryckt stycke ur fåfångans marknad, hvarpå han till och med kände sig frestad att i ett och annat fall tillämpa Fru Lenngrens ord:

»Modesti, du vackra dygd,
hvar i Guds namn tar du vägen!»

Dock upptäckte hans blickar med tillfredsställelse bland de unga tärnorna en och annan, i hvars klädsel och utseende enkelhet, blygsamhet och god smak ej blifvit jagade på flykten af modets extravaganser och om hvilken man verkligen tycktes kunna säga med den nyss citerade skaldinnan:

»Hon är ej glad för det hon dansar,
hon dansar för det hon är glad.»

Men han kunde ej underlåta den anmärkningen, att det öfverflöd af garneringar, spetsar, band och blommor som öfverhöljde damernas toiletter, de massor af hår, som förekommo på deras hufvuden och gäfvö dessa ett onaturligt utseende, snarare förminskade än förökade det naturliga behag, som en okonstlad ungdom skänker. Han gick till och med så långt i originalitet, att han klädde dessa sina tankar i ord och meddelade dem till ett ungt par, med hvilket han samtalade. Damen svarade: »snälle onkel, man kan så gerna vara ur världen som ur modet» — och hennes kavaljer försäkrade, att *han* visst ej skulle vilja se sin fästmö ådraga sig uppmärksamhet genom att emancipera sig från modets föreskrifter, — »det sista modet är ändå alltid det vackraste, och hvarje qvinna, som vill bli beundrad — och det vilja väl alla — måste förstå att kläda sig med omsorg och smak. Gubevars från studentskor med kortklippt hår, ogarnerade klädningar och glasögon!»

Musikens tonvågor brusade med korta uppehåll genom salen och allt efter deras rytm och takt ordnade sig de dansande till den berusande valsen, den lifliga polkan eller den

mer sansade franaisen, hvaribland den s. k. kungliga franaisen i rummets öfre del utgjorde föremålet för de mer ärelystnas åtrå, och månget flickhjerter klappade i fortare takt, då denna lyckades bli tillfredsställd. Sorlet af hundratals röster blandade sig med musiken och en osynlig åhörare skulle tvifvelsutan känt sig på det högsta road, hade han kunnat lyssna till alla dessa samtal, hvilka i sig upptogo en brokig mångfald af ämnen, från de allvarliga ord, som i statsangelägenheter vexlades mellan några riksdagsmän, de beräkningar, hvilka upp gjordes af tvenne börsfurstar, den förespråkan, hvarmed en inflytelserik man anbefalldes en ung embetsman åt en ännu inflytelserikare mans goda minne, de hushållsrön, ett par förståndiga husmödrar meddelade hvarandra, de anmärkningar åtskilliga fru mammor gjorde, om både närvarande och frånvarande, under det de reste sig på tå för att med blicken följa döttrarna i dansens hvirflar, de förstulna hviskningar, som i sig inneburo preliminärerna till lifvets viktigaste fråga, och ända till de mest häfdvunna uttrycken i en fadd balkonversation, de intetsägande fraser, hvarmed tvenne nypresenterade, men föga sympathiserande personer ansträngde sig för att ej brista i den conventionella höflighetens fordringar, och de ej alltid så grannliga omdömen, som uttalades om de unga damerna af en grupp salongslejon, hvilka, väl friserade och parfymerade, med beväpnade ögon och blaserad uppsyn följde alla deras rörelser.

Mellan dansarne vandrade par efter par till de elegant anordnade buffeterna för att förfriska sig, men mången tvekade i valet mellan de talrika läckerheter, som der frestade både syn- och smaksinne, i form af läskande glacer och lemonader, insyltade frukter, utsökta konfektyrer och skummande champagne. Der sågs den rikt kraschanerade diplomaten ceremoniöst föra maken till en af rikets herrar, som då och då måste stanna för att lösgöra sitt långa sammets-

släp, hvilket fastnat i trängseln, der kommo i vänligt samspråk ett par gamla bekanta från skiljda landsorter, som hade mycket att meddela hvarandra om det förflutna och det närvarande, der glömde ett och annat ungt par att så många ögon bevakade dem för att vexla ord af djupare betydelse, der pratades och skrattades i nästan uppsluppen yra, under det unga herrar ansträngde sina hjernor för att hitta på meningslösa artigheter eller misslyckade »bons mots», och unga damer afsleto söndertrampade delar af garneringen eller aftorkade champagnen, som fräst öfver på deras ljusa sidenklädningar.

Julie L. hade, då hon ett ögonblick skymtat förbi sin mor, hviskat åt henne, att hon vore i sjunde himlen. De kungliga damerna hade talat vid henne, kungen sjelf hade dansat med henne, den främmande prinsen, de förnämligaste kavaljererne bland diplomaterne likaså, hon hade varit öfverhopad med uppjudningar, hade inhöstat de mest smickrande komplimenter för sitt utseende, sin klädsel — skulle hon ej vara öfvermåttan lycklig!

Allt som tiden led framåt, temperaturen steg och bristen på syre visade sig i de dunklare ljuslågorna, blef dansen lifligare och mer hänförande, under det den förstörelse, som anställdes i damernas toiletter af både beväpnade och obeväpnade fötter, framträdde i skepnad af en mängd relikor af klädningsgarneringar, trasor af flor och spetsar, som lågo kring-spridda på golvet, och bland hvilka till och med en löslock hade förirrat sig.

Soupern var slut, cotillon uppspeltes. De uppmärksamme kavaljererne skyndade att i de angränsande rummen skaffa sig stolar, de mest omtänksamme sammanbindande med en näsduk de båda, han lyckats förskaffa sig. Sedan alla placerat sig, återstod visst ej stort utrymme för dansen, men det var detsamma, sitta måste man dock i cotillonen. Den ena turen

aflöste den andra, valsen efterträdde af polka, denna af galopp, dekorationerna företedde många öfverraskande »nouveautés», buketterna voro förtjusande, dansen hvirflade allt häftigare — man märkte ej hur tiden led. Ett litet andrum måste man dock hafva, en vandring in i buffeten, der kaffe och porter nu serverades, och man återvände med förstärkta krafter och än mer livvade sinnen. Föga båtade att en och annan talade om det tiden vore inne för uppbrott, att några medlidsamma hjertan ömmade för de väntande, frysande kuskarne och hästarne, att åtskillige mer sansade eller sömnige fäder togo sina döttrar ur dansen — så mycket bättre utrymme blef det för de öfriga — man kunde ej sluta nu, då det var som allra roligast, ty de unga herrarne voro ju så livvade, de unga damerna så danslystna, och då pappor och mammor tänkte på sin egen ungdom, tyckte de det vara synd att ej låta flickorna få roa sig. Så förlängdes balen närmare en timme.

Men under det temperaturen steg till tropisk hetta i balsalen, sjönk den mer och mer utomhus, der dessutom en bister nordanvind lekte med snöflingorna, som yrade omkring de på Stortorget väntande vagnarne. Kuskarne slog med armarne och stampade med fötterne för att bibehålla lifsvärmen samt bredde täcken öfver de skälfvande hästarne. De mer företagsamme sökte emellanåt att medelst brottning åter sätta blodet i raskare omlopp, de försöffade togo deremot upprepade klunkar ur de medförda bränvinsflaskorna och desse mellan en liten lur på kuskbocken. Några af de yngre, hos hvilka socialistiska idéer vunnit insteg, svuro öfver herremännen, som endast hade hjerta och tanke för sig sjelfva och behandlade de fattiga såsom hundar; de äldre, mer härdade och tålige, bjödo till att fördraga sitt öde och suto med stoiskt lugn på sina upphöjda platser, stundom uppmuntrande

sig med beräkning på de inflytande drickspenningarne. En ung man, som nyligen kommit från landet och fagnat sig åt den fördelaktiga plats, han ansåg sig hafva erhållit hos en af hufvudstadens förnämsta hyrkuskar, tänkte med oro på den sjuka hustrun och det späda barnet i hemmet och den vård de af honom behöfde, kände med bäfvan huru den skarpa vinden genomträngde hans otillräckliga beklädnad och liksom isade blodet i hans ådror — det blef också sista gången *han* var uti på hemtning.

I det lilla vindsrummet i 44:an, *gatan, pulserade lifvet under nattens tysta timmar lika stilla och omärkligt som det företedde sig rörligt, vimlande och brusande i danssalen på börsen. Elin låg halfslumrande på sin hvita bädd, rosorna brunno högröda på de för öfrigt så bleka kinderna, bröstet gick häftigt. Bredvid henne satt modern, som ej velat gå till sängs, men med andlös oro iakttog hvarje rörelse hos den älskade sjuklingen — allt hvad kärt hon egde qvar på jorden. Så hade hon nu setat i ett par timmar, utan att våga röra sig af fruktan att störa den sjukas ro — det var ju så ljufligt, när hon fick någon hvila — och endast klockans afmätta knäppningar afbröto nattens stilla frid. Småningom tillslöto sig äfven *hennes* trötta ögonlock och hufvudet sjönk mot bröstet. Häftigt for hon åter upp ur sin korta slummer, väckt af Elins hosta, af ett sakta uttaladt: »mamma, res mig upp!» Men då hon villfor denna önskan, såg hon flickans bleka läppar färgas af mörkröda bloddroppar, som efterföljdes af flera, hvilka bjert och hemskt afstucko mot det hvita linnet, det mer och mer bleknande anletet. Åter sjönk dotterns matta hufvud ned mot hufvudgården och hon låg en stund stilla, nästan orörlig, under det moderns tårfyllda blickar oafvänt betraktade henne.

När Elin åter slog upp sina mörkblå ögon, varsnade modern deri ett uttryck af snart sagdt himmelskt lugn och frid.

»Drag upp gardinen, så att jag får se himlen», bad hon och sade derefter med klar, säker röst: »mamma, älskade, älskade mamma, jag känner att det är snart slut, och jag är så nöjd, så lugn, så öfverjordiskt lycklig. Tack, o, tusen, tusen tack för all din ömma, trofasta, försakande kärlek! Sörj mig ej för mycket, missunna mig ej den ro jag går att njuta i min Guds herrliga rike!

Snart till den strand, der böljor sig ej häfva,
Lik arkens trötta dufva, skall jag sväfva;
Till Herdens famn, lik rädda lammet, ila
Och der få hvila.»

Hon tystnade, uttröttad, liksom hade hon i dessa ord lagt sina sista krafter. Så låg hon en stund med de fina, ytterligt afmagrade händerna hopknäppta öfver bröstet, med en blick af ousäglich ömhet fästad på den bredvid henne knäböjande modern, med ett förklaradt leende på de bleka läpparna, under det bröstet flämtade allt långsammare. Ännu några svaga andetag och den ur sönderrifna skyar frambrytande fullmånen utgöt sitt bleka skimmer öfver Elins liflösa gestalt.

I samma ögonblick stannade grefvens vagn vid porten.

—ra.

5. Strödda anteckningar om dagens frågor, m. m.

I.

Såsom en vigtig länk i den sociala frågan, har qvinnosaken under de sista åren lifligt debatterats äfven i Danmark, dock med anledning af ett *norskt* inlägg i frågan. Det var nämligen, såsom vår Kjöbenhavns-korrespondent närmare omtalat, den berömda Fru Camille Colletts bok: »*Fra de Stummes Lejr*», som framkallade den intressanta polemiken. Då uppträdde signaturen *Lja Flejn*, från »*de talendes Lejr*», för att bekämpa de stummas sakförare, under påstående, att qvinnan var och borde förblifva företrädesvis en hjertats målsman, och som sådan alltid skulle i hemmet äga det enda forum och den enda verksamhet, som anstode henne. *Hilda Aagaard* förde »*de lidandes*» talan, och ville bevisa att Gud efter syndafallet gifvit qvinnan just *lidandet* till både rätt och pligt. Vidare framträdde pseudonymen *Justina*, såsom *de kämpandes* anhängare, och yrkade att qvinnan må med egen duglighet och viljekraft *kämpa sig till* en ställning i verlden, icke *tigga sig till* den. Efter henne kom *Elfride Fibiger*, påstående att, ehuru synden blef genom qvinnan införd i verlden »såsom kött af hennes kött», så är den dock icke ande af hennes ande, samt yrkande att qvinnan, i kraft af denna sin inneboende »*Aand*», må utan fruktan och utan tadel verka för allt godt och ädelt till gagn för folk och fosterland. Derefter följde *Pauline Worm*, varm och slagfärdig, som alltid, med ett anfall närmast riktadt mot det danska vigselformuläret, hvilket anfall vi känna endast af en not i *Lja Fleins* andra inlägg i saken, i hvilken not L. F. förklarar sig ur stånd att afhandla ämnet med en person som *Pauline Worm*, hvilken i sin tolkning af Math. 22: 24—30 låter Jesus taga den gifta qvinnans försvar gent emot samfundet och samtiden, just som en annan partigångare, samt antyder att *Paulus* skulle tagit mera hänsyn till det sköna än det sanna.¹⁾ Mer och mindre i strid mot alla dessa förf. uppträder *Lja Flejn* för andra gången och synes vilja anse hela striden öfverflödig, eftersom qvinnans innersta anlag och

¹⁾ *Pauline Worms* artikel lär vara införd i *Dansk Kirketidende* 1878 n:r 38 och följande.

drift, den tjenande kärleken, alltid kan finna föremål och arbetsfält, och eftersom denna kärlek, äfven såsom förråd och besviken, dock alltid, omplanterad i andlig jordmån, skall fylla henne med en stilla glädje, och gifva henne kraft att lefva för andra. Sista ordet i saken inlades af vår korrespondent, Kirstine Fredriksen, medelst en »både besindig och rolig afhandling» i Nationalekonomisk tidskrift 1878, hvori hon intager ungefär samma ståndpunkt som Tidskrift för Hemmet, i det hon yrkar borttagandet af allt yttre tvång, alla konstlade gränser för qvinnans utveckling och verksamhet, viss att den sanna, äkta qvinligheten har allt att vinna, intet att förlora på en fri utveckling, samt att det är just detta den sanna qvinlighetens element, som saknas på stora och viktiga områden af det nutida samhällsarbetet. De germaniska nationerna, med deras utvecklade personlighetsbegrepp anser hon särskildt kallade att genomföra denna reform. Såsom »en underlig »Fejltagelse» bortvisar hon påståendet, att reformen skulle hafva betydelse endast för den lilla minoriteten af ogifta qvinnor och tillägger: »Så visst som äktenskapets idé kräfver två sjelfständigt utvecklade personligheter, hvilka kunna ömsesidigt stödja och taga inflytande af hvarandra, och så visst som uppfostrarinnans kall tager alla en qvinnas ädlaste egenskaper i anspråk, så visst är också qvinnans personliga utveckling af den allra största betydelse för den gifta hustrun, och äktenskapet.» Dessa idéer har man helt nyligen funnit på skönlitteraturens område förkroppsligade i Hostrups skådespel *Eva*, hvarom mera en annan gång. För öfrigt betonar K. Fredriksen särskildt vigten af att påkalla qvinnornas inflytande, om man ej vill att religionen skall förlora all makt öfver samhället.

Ställer man nu *å ena sidan* dessa K. F:s uttalanden, satta i handling af Hostrup, *å den andra* biskop Martensens skildring af äktenskapet och förkastelsedom öfver kvinnoemancipationen i hans kristliga etik, så har man uttrycken för hvad man kunde kalla högern och venstern bland qvinnans sakförare i Danmark. Tagna i flock erbjuda dessa sakförare intressanta karaktärs-skiftningar, än af pietismens trånga fromhet, än af den Kirkegaardska lifsuppfattningen der lidandet blir mål, än af den Grundtvigska med »den glade kristendom» riktad på en fosterländsk pånyttfödelse i »Aanden», än af en Nielsens frisinnade filosofiskt kristliga verldsåskådning, än slutligen af den ortodoxa kyrklighetens orubbligt traditionella ståndpunkt.

Opphængemønster fra et Sængtæppe (Skåne.)

